משנה · אחרונים · תוספות יום טוב · סדר נשים

תוספות יום טוב על משנה נזיר

רבי יום טוב ליפמן הלר הלוי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

תוספות יום טוב על משנה נזיר

רבי יום טוב ליפמן הלר הלוי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/תוספות-יום-טוב-על-משנה-נזיר/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

משנה נזיר, הקדמה 5
פרק א 5
משנה א 5
משנה ב 6
משנה ג 9
משנה ד 9
משנה ה 10
משנה ו 11
משנה ז 11
פרק ב 12
משנה א 12
משנה ב 12
משנה ג 13
משנה ד 14
משנה ה 15
משנה ו 15
משנה ז 15
משנה ח 16
משנה ט 16
משנה י 16
פרק ג 17
משנה ב 17
משנה ג 17
משנה ד 17
משנה ה 18
משנה ו 19
משנה ז 20
פרק ד 20
משנה א 20
משנה ב 21
משנה ג 21
משנה ד 22
משנה ה 23
משנה ו 23
משנה ז 24
פרק ה 24
משנה א 24
משנה ב 24
משנה ג 25
משנה ד 25
משנה ה 26
משנה ו 26
משנה ז 27
פרק ו 28
משנה א 28
משנה ב 29
משנה ג 30
משנה ד 31
משנה ה 31
משנה ז 33
משנה ח 34
משנה ט 35
משנה י 36
משנה יא 36
פרק ז 36
משנה א 36
משנה ב 37
משנה ג 38
משנה ד 40
פרק ח 40
משנה א 40
משנה ב 41

פרק ט 43
משנה א 43
משנה ב 44
משנה ג 46
משנה ד 49
משנה ה 54

משנה נזיר, הקדמה

כתב הרמב"ם סידר אחר נדרים נזירות מפני שנזירות גם כן בכלל נדרים וכשהאשה נודרת בנזיר יכול הבעל להפר ולפיכך סידר אחר נדרים נזירות עכ"ל. והכי איתא בגמ' ריש מסכת סוטה איידי דתנא נדרים תני נזיר דדמי לנדרים. אבל בריש מכילתין בגמרא מכדי תנא בסדר נשים קאי מ"ט תני נזיר [שהוא הלכות קרבנות וה"ל למתני בסדר קדשים] תנא אקרא קאי (דברים כ"ד:א') והיה אם לא תמצא הן בעיניו כי מצא בה ערות דבר וה"ק מי גרם לה לעבירה יין וקאמר כל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין. וכתבו התוספת דאי לאו האי טעימא. אדרבא ה"ל למתני נזיר בסדר קדשים. ואגב ליתני התם נדרים. לכך צריך לומר דתנא אקרא קאי:

פרק א

משנה א

האומר אהא. כתב הר"ב לאו כינוי כו' ומתני' חסורי מחסרא כו'. ועיין מ"ש בזה בריש נדרים בס"ד:

אהא. פירש הר"ב אם נתכוין להיות נזיר כו' ומ"מ בעינן שיהא נזיר [עובר] לפניו דקבלה שבלב אינה כלום דגבי נזיר כתיב כי יפליא שיפריש בפיו. אבל כי נזיר עובר לפניו ופירש בשפתיו אהא ובלבו חשב להיות נזיר מחשבת הלב מהניא כאילו אמר בפיו אהא נזיר כזה שעובר לפניו. תוספות:

הרי זה נזיר. משום דידות נזירות כנזירות וילפינן לה בריש פרק קמא דנדרים דכתיב (במדבר ו':ב') כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר:

או אהא נוה. פירש הר"ב שהיה תופס בשערו. דאי לאו הכי דלמא אתנאה לפניו במצות [קאמר] כדתניא זה אלי ואנוהו (שמות ט"ו:ב') התנאה לפניו במצות וכו'. גמרא. ועיין מ"ש במשנה ה' פרק ח' דב"ק. וכתבו התוספות והכא ליכא לשנויי בלא תפס בשערו ובנזיר עובר לפניו דהכא דבור שלם קאמר אהא נאה ואי לא תפס בשערו אפי' כי נזיר עובר לפניו משתמע שפיר אהא נאה בשאר מצות כמו אנזירות וגבי הא דאמרינן שנזיר עובר לפניו ליכא לשנויי בשתפס בשערו בלא נזיר עובר לפניו. דלעולם משתמע שפיר אהא בתענית. כי אין נזיר עובר לפניו אע"ג דתופס בשערו. והשתא אתא שפיר דמתניתין פלגינהו בתרי בבי האומר אהא הרי זה נזיר או אהא נאה אע"ג דתרווייהו ידות נינהו משום דמפרשינן בתרי טעמי. ע"כ.

נזיק וכו'. כתב הר"ב לשונות גוים הם וכו'. לשון הרמב"ם שהעלגים מן האומות המשתתפין לישראל היו משבשין לשון נזיר על צד שינוי לשונם אח"כ נעתק זה אל ההמון ונפסד הלשון לפי דבורם עד שהיו אומרים בשביל נזיר נזיק כו' ע"כ. וה"ה לשאר כנויים כפי המקום וכפי הזמן כמו שכתבתי בריש נדרים משנה ב'. והתוספות כתבו דשלשה לשונות אלה. משבעים לשון הם ומשום דדמו טפי ללשון תורה מלשונות אחרים תני לה מתניתין דהוי נזיר נהי נמי דאין מתכוין. ובשאר לשונות צריך שיהא מכירם ומבינם ומתכוין לקבל עליו נזירות. ע"כ. ותימה דבלא כוונת הלב אין כאן נזירות כלל שהנזירות מכלל הנדרים הוא כדכתיב כי ידור נדר נדר ובעינן שיהיו פיו ולבו שוין וכדתנן במשנה ח' פ"ג דתרומות:

הריני כזה. פירש הר"ב ורומז לנזיר שכנגדו. גמרא. ולגופיה לא איצטריך דהא ברישא אפי' אומר אהא הרי זה נזיר אלא לדיוקא אצטריך טעמא דאמר כזה [הא] האומר הריני אפי' נזיר עובר לפניו לא מהני דטפי משמע אהא כזה מן הריני כי לא סיים כזה. תוספות. וראיה לדבריהם בריש פרק ג' ועיין שם:

הריני מסלסל וכו'. הני לאו ידות נזירות נינהו. דא"כ ליתנינהו לעיל בהדי ידות. אלא כיון דגמר דבורו. אלא שלא פירש להדיא אנזירות ואנן הוא דמפרשים דבוריה משמע דנזירות בא לומר כי אמר הני לשונות ותפס בשעריה. תוספות:

הריני מסלסל כו' הרי עלי לשלח פרע. כתב הר"ב וכולהו דוקא כשתופס בשערו. בגמ'. דאי לאו הכי מסלסל אימא תורה [שמקבל עליו ללמוד תורה] דכתיב (משלי ד':ח') סלסלה ותרוממך. מכלכל אימא מיזן עניים כדכתיב (בראשית מ"ז:י"ב) ויכלכל יוסף את אביו ואת אחיו. אבל בשלוח פרע לא מוקים לה בגמ' כשתופס בשערו ומסיק נמי דמשמעותיה גדול שער כדכתיב (שיר השירים ד':י"ג) שלחיך פרדס רמונים [*]וכו' כדמתרגם] (ומתרגם) רב יוסף כד משקיין מיא לפירי ורבי. והרמב"ם בפירושו כתב וז"ל כששלח ידו בשער ראשו ואוחז בו ואמר הריני מסלסל הריני מכלכל חייב בנזירות. ע"כ. ובלשון חבורו פ"א מהלכות נזירות משמע דבעי אחיזת שער גם ללשון שלוח פרע:

משנה ב

הריני נזיר מן החרצנים וכו' הרי זה נזיר. גמרא מ"ט אמר קרא (במדבר ו') מיין ושכר יזיר פירש"י דמשמע דאפי' לא נזר אלא מיין לחודיה הוי כנזיר מכולם ע"כ כלומר דהא כבר כתיב מכל אשר יצא מגפן היין ועיין מ"ש במשנה ה' פ"ו. ועוד אמרו בגמרא דמתני' דלא כרבי שמעון דמשנה ד' פרק שני. ועיין מ"ש שם בס"ד:

הריני כשמשון וכו'. בגמרא למה לי כל הלין. צריכי וכו'. ופירש"י וכן התוספות דכשאומר שמשון וא"נ שמשון בן מנוח לא סגי דאימר לאחר נתכוין [ועיין בפי' הר"ב משנה ה']. עד שיאמר עוד סימן אחד משלשה סימנים כבעל דלילה או כמי שנקרו וכו'. ואי אמר חד מהני שלשה סימנים בלבד נמי סגי ור"ת גורס וכבעל דלילה בוי"ו. וכן מכאן ואילך ולהרמב"ם בפרק ג' מה"נ כמו שפי' הכסף משנה בכל חד סגי ואפי' אומר כשמשון בלבד ומסייע ליה דתנן כבן מנוח בכ"ף וכן כולם ולהלשון שכתב הר"ב בס"פ בתרא בשמואל. הריני כשמואל. או כבן אלקנה כו' והוא ל' הרמב"ם בחבורו שם והוכיח הכ"מ פירושו מזה הלשון דבחד סגי כנדון דשמשון דמ"ש. א"כ גם סברת הר"ב מוכחת שכך היא:

הרי זה נזיר שמשון. כדתנן בסיפא שמותר להטמא למתים. וכתב הרמב"ם ואשר התירו לו זה. שהוא לא נדר בנזיר אבל המלאך אמר לאמו כי נזיר אלהים יהיה הנער. ענינו פרוש. ע"כ. ותימה דא"כ האומר הריני כשמשון למה יהיה נזיר והרי אין נזיר עד שיתפיס בדבר הנדור כדתנן רפ"ב דנדרים והנזירות מכלל הנדרים הוא שנאמר כי ידור נדר נזיר. וכן התחיל הרמב"ם הלכות נזירות. ומצאתי בכ"מ פ"ג מה"נ שהביא לר"י בן לב שהקשה קושיא זו ואמר בתירוצה במאי דאתמר בגמרא דפריך אר"ש דס"ל האומר כשמשון לא אמר כלום דלא הוה דבר הנדור. גבי נזיר נמי הא כתיב לה' [כלומר כי היכי דמרבינן מלה' דכתיב גבי בכור תקדיש לה' דאע"ג דבכור לא הוי דבר הנדור דמתפיסים בו לנדרים הכי נמי בנזיר דכתיב נזיר לה'] אימא דאתי לאתויי האומר הריני כשמשון ומשני ההוא מבעי ליה לכדתניא אמר שמעון הצדיק מימי לא אכלתי אשם נזיר כו' איכא למימר דלסתם מתני' דסבר ליה דהוי נזיר היינו דדריש ליה מדכתיב לה' ע"כ. וכתב עליו הכ"מ וז"ל ודבר ברור הוא כמה דוחק הוא לומר דבר שלא נזכר בגמרא אפי' ברמז ול"נ לתרץ בע"א דאמרינן בגמרא ושמשון לאו נדור הוא והא כתיב כי נזיר אלהים יהיה הנער מן הבטן התם מלאך הוא דקאמר ופרש"י הא כתיב כי נזיר אלהים יהיה הנער וקס"ד דמנוח קאמר להא מלתא. דהוה ליה נדור. דאדם מדיר את בנו בנזיר. מלאך הוא דקאמר כי נזיר אלהים יהיה הנער מן הבטן. אבל מפיו לא יצא ע"כ. והשתא איכא למימר טעמא משום דסבר ליה דהוה דבר הנדור דמאי דכתיב כי נזיר אלהים יהיה הנער. מנוח הוא דקאמר ליה עכ"ל הכ"מ. ואני אומר שדבר ברור הוא שכשכתב כן הכ"מ שלא שפטו רעיוניו אלא בסתירת המשניות דסתרן אהדדי וכמו שכתבתי אבל לא שפטו בסתירת דברי הרמב"ם שפסק לתרתי המשניות ועליו הוא שהשיב הר"י בן לב ז"ל כמבואר שם. שאילו היה רוצה הכ"מ ליישב דברי הרמב"ם לא היה עולה על לבו לכתוב זה. לפי שהרמב"ם כתב

שם וז"ל שמשון לא היה נזיר גמור שהרי לא נדר בנזיר אלא המלאך הפרישו מן הטומאה ע"כ. וכמ"ש ג"כ בפירושו כמ"ש לעיל. מבואר שדעת הרמב"ם כדעת המתרץ בגמרא ולא כדעת המקשה דסבר ליה דמנוח קא"ל נמצא שאין תירוצו של הכ"מ עולה כלל להרמב"ם. משא"כ דברי הר"י בן לב שהן עולין ג"כ לפי דברי הרמב"ם. ולא עוד אלא שלא ידעתי מאי אולמיה דפירושיה של הכ"מ מפירושיה דבן לב שכמו שהוא תופס סברת המקשן כן בן לב ג"כ אתפסיה בסברת המקשן הפירוש שכתב הוא ז"ל ולא ידעתי לאיזו מן הפירושים יש בגמרא רמז יותר או פחות:

הכביד שערו. פי' הר"ב דילפינן מאבשלום דאבשלום נזיר עולם היה. בגמרא משמע דמקרא ילפינן ליה דכתיב (שמואל ב' ט"ו) אלכה נא ואשלם את נדרי אשר נדרתי לה'. ופי' התוס' והתם נדר משמע ליה נזירות. ועוד אחר שלא היה מגלח אלא מימים לימים משמע שהכביד עליו שערו מכלל דנזירות נדר ע"כ. והרמב"ם כתב בפירושו ובחבורו דה"נ גמרא גמירי לה. וכתב הכ"מ דר"ל דקרא אסמכתא בעלמא הוא שיש לפרשו בגונא אחרינא. ע"כ. ומ"ש הר"ב דמי"ב חדש לי"ב חדש ויליף ימים מימים. גמ' ועיין מ"ש במשנה ה' פ"ה דכתובות:

מיקל בתער. ולא לגמרי. מאבשלום שלא גלח לגמרי שהרי נתלה בשערו. תוס'. כלומר שהרי מעשה תלייתו סמוך למעשה גלוחו היה ועיין מ"ש במשנה ה':

ומביא ג' בהמות. בשעה שמיקל. הלכה למשה מסיני ואסמכתא מאבשלום [מדאמר] אשלם נדרי חטאת עולה ושלמים כנזיר טהור. קרבן טומאה שתי תורים ואשם. תוספות.

אינו מיקל ואם נטמא וכו'. לא אתא לאשמועי' אלא החילוקים שבין נזיר עולם לנזיר שמשון. אבל ביין אסורים שניהם וכ"כ הרמב"ם בחבורו שדינו של שמשון שהי' אסור ביין ופשוט הוא שהאשה נצטוית שלא תשתה יין ותלה טעמא כי נזיר אלהים יהיה הנער משמע ודאי שהוא יהיה אסור ביין. אבל מה שנאמר לאשה (שופטים יג) אל תאכלי כל טמא פירושו טמא לאכול ותדע שהרי נגיעה לא נאסר לה ועוד שהנזיר לא הוזהר אלא על טומאת מת:

ואם נטמא כו'. כתב הר"ב דשמשון היה מטמא למתים והכי גמירי לה כדמסיק בגמ' משום דלא מוכח מקראי שהיה מטמא למתים דהא דכתיב (שם ט"ו) בלחי החמור הכיתי אלף איש דלמא ע"י חצים שזרק בהם והא דכתיב (שם) ויך בהם אלף איש ויקח חליצותם דלמא גוססים [שווינהו] ופירשו התוס' כלומר קרוב לגוססין דנזיר אסור ליגע לגוסס:

משנה ג

סתם נזירות ל' יום. כתב הר"ב דכתיב קדוש יהיה כו' ומכאן סמכו לומר וכו'. וז"ל הרמב"ם וזה ענין מקובל ואמנם סמך לזה על דרך סימן:

מכאן ועד סוף העולם. כתב הר"ב דהכי משמע מרובה עלי וכו'. גמ'. ולא אמרי' דליהוי נזיר לעולם כמו במשנה דלקמן. וכתבו התוספות משום דאם הוא ר"ל כן ה"ל להזכיר מנין סוף העולם דיודע הוא שפיר דהעולם יש בו חמש מאות [שנה] מהלך והל"ל חמש מאות שנים ולפיכך אזלינן לקולא. [*ועוד כתבו התוס' וגדולה דקאמר כלומר גדול עלי הנזירות דטריחא עלי או קטנה כלומר דלא טריחא עלי כלל. ועיין בפי' הר"ב משנה ה']:

הריני נזיר [***אחת וכו' נזיר**] **ויום א' וכו' ה"ז נזיר שתים דסמיך נזיר בדבורו אצל היום ואצל השעה**. תוס':

הריני נזיר ושעה אחת וכו'. צריכי דלא תימא דדי לנו מאותה שעה [לעשותה] יום ומצטרפין בהדי ל' יום ויהיה ל"א יום קמ"ל כיון שיש להוסיף על דבורו מוסיף נזירות שלם. גמ'. ותוס':

הריני נזיר אחת ומחצה. ה"נ קירב נזיר אצל מחצה שלא היה יכול לקרב תיבת נזיר יותר אצל מחצה שלא היה יכול לומר הריני נזיר ומחצה דלא משמע מידי על מה מחצה. תוס'. וצריכא דלא תימא שאני שעות דהואיל ואין נודרים לשעות וצריכין להוסיף על דבורו נוסיף נזירות שלם. אבל אחת ומחצה דנחית לדוקא שיכול להיות נזיר אימא לא לימני תרתי אלא מ"ה יום. גמ' ותוס'. ומרישא דהריני נזיר [ויום] א' נמי לא שמעית משום דשאני הכא דנחית לדוקא ופרט מספר ימים דה"א דבדוקא נקט וליהוי נזיר מ"ה יום כאילו היה פורט מ"ה יום וכדלקמן בסמוך אבל כשאמר רק ויום א' משמע טפי דר"ל עוד נזירות א' כיון דלא נחית למספר כי האחד אינו מספר:

הריני נזיר ל' יום ושעה אחת. כתב הר"ב והרי הוא כאילו אמר ל' וא' יום. דודאי חייל עליה ל"א יום דיום א' מצטרף שפיר בהדי שלשים יום למיהוי נזיר כל ל"א יום. וה"ה אם אמר הריני נזיר שלשים ויום אחד דלא הוי נזיר אלא ל"א יום. כיון שהפסיק בתיבת שלשים דארישא קאי. אלא דנקט אחד מן הדינין וממאי דסליק חילק דהיינו דקאמר הריני נזיר ושעה אחת. תוספות:

משנה ד

הרי זה נזיר עולם. לפי ששערות ראשו מרובים משני חייו. רש"י:

ומגלח אחת לשלשים יום. כתב הר"ב הואיל ותלה נזירתו בדברים חלוקים גמ' דף ז' ופירש"י אבל מכאן ועד סוף עולם דלעיל א"נ עד מקום פלוני דלקמן אע"ג דכמה פרסאות

איכא סדנא דארעא חד הוא. וכתב הרמב"ם סוף פ"ג מה' נזירות ובכל תגלחת ותגלחת אינו שותה ביין ולא מטמא למתים ואם שתה או נטמא אפילו ביום התגלחת הרי זה לוקה. ע"כ. וכתב הכ"מ פשוט הוא שהרי אין שום דבר שמבדיל בין נזירות לנזירות לשיהיה מותר ביין או להטמא למתים. ע"כ:

רבי אומר וכו'. כתב הר"ב ואין הל' כרבי וכך כתב הרמב"ם. ועיין מ"ש במשנה דלקמן:

משנה ה

מלא הבית או מלא הקופה. פירוש בית רקנית או קופה רקנית. תוס':

אם אמר אחת גדולה כו'. אבל מסתמא לא משום שאינו במשמע הלשון. כמו גבי מכאן ועד סוף העולם:

ואם אמר סתם נזרתי. פירש הר"ב כמו שידונו חכמים וכו' וזה כפי' השני שכתב הרא"ש במשנה ד' פרק ב' דנדרים. ודלא כמ"ש הר"ב שם:

רואין את הקופה כאילו היא מלאה חרדל וכו'. ובגמ' ואימא לחזייה כאילו היא מלאה קישואין ודלועין וליהוי ליה תקנתא כמספר הקישואין שמחזקת הקופה או הבית [מי לא תנן במשנה י"ב פ"ד דטהרות דספק נזירות מותר] וכתבו התוס' דה"ה דה"מ למימר וליחזי כמאן דמלי בצק ולא נתכוין זה אלא לנזירות אחת. ומסקינן התם כלומר בההיא דטהרות דמיירי שאמר ע"מ שיהא בכרי זה מאה כור והלך ומצאו שנגנב או שנאבד כדפי' הר"ב שם. לא נחית ליה לנזירות כלל ומספיקא לא אמרינן ליה דליהוי נזיר כי היכי דלא לייתי חולין לעזרה לכי משלים נזירותיה דלכתחילה אינו מגלח אלא א"כ הקריב ג' קרבנותיו. ובחטאת אי אפשר לו להתנות שתהא נדבה. כ"כ הר"ן פרק ב' דנדרים דף י"ח. [והיינו נמי טעמא דבנדרים תנן במשנה ד' פ"ב. סתם נדרים להחמיר משום דאין חומרא בספיקתו יותר מבודאי ואילו בנזיר ספיקו חמור שאינו יכול להביא חולין לעזרה ולא יהא מותר מדין נזירתו] הכא נחית ליה לנזירות שאפי' מלאה קישואין א"נ בצק. נזירות חיילא עליה. וכיון דנחית לנזירות במאי לסלקה דדלמא כמלא חרדל קיבל עליו. והדר פריך דאכתי ליהוי ליה תקנתא דמכיון שהשלים נזירות קישואין אי נמי דבצק. ומייתי ליה קרבן הוי כמסולק ועומד דכלא נחית לנזירות דמיא. ומשני דהאי תנא סבירא ליה כרבי דמתניתין דלעיל שאין מגלח אחת לל' יום עד שיאמר הרי עלי נזירות כו' וכלומר ושמא כחרדל קבל עליה ונדון עד יום מותו נזירות חד וארוך. וכן פי' רש"י ותוס' ואע"ג דלר' נמי מגלח כל י"ב חדש כדין נזיר עולם וא"כ ליהוי ליה תקנתא בסוף י"ב חדש הא ליתא דהא דנזיר עולם מגלח לסוף י"ב חדש אינה אלא הקלת הכבדת השער בעלמא ולא

גילוח ממש כמו שכתבתי לעיל בשם התוספות. וכיון שאין מגלח ממש. א"כ לית ליה תקנתא. כך נראה לי:

ונזיר כל ימיו. פי' הר"ב ומגלח כל י"ב חדש. וכך כתב הרמב"ם והדין עמהם כמו שכתבתי דמתני' סברה בהא כר' דאי לתנא קמא דרבי אינו נזיר כי אם שלשים יום בלבד ובתר תלתין יומין הוי ספק נזירות דמותר. ולפי שממ"ש למשנתינו בי"ב חדש שמעינן מינה דכרבי מוקים לה ולפיכך לא הוצרכו לפרש דלית הלכתא כמתני'. אבל קשה דאף ע"ג דשמעינן דלית הלכתא כמתני' מ"מ איכא למטעי ולמימר דנזיר עולם ומגלח כל שלשים יום וזה אינו אלא כמו שכתבתי שאין זה נזיר יותר משלשים יום. והוי ליה לפרש. ולא עוד אלא שראיתי להרמב"ם בפרק ג' מהלכות נזירות שפסק בדלעיל דלא כרבי. ובדהכא פסק דמגלח כל שנים עשר חדש. הא הוי כמזכי שטרא אבי תרי. וצ"ע שהראב"ד והכ"מ לא העירו בזה כלל. ועיין מ"ש בסוף פרקין:

משנה ו

הריני נזיר מכאן ועד מקום פלוני. פירש הר"ב והחזיק בדרך כו'. גמרא דף ז'. ופירש"י דהואיל והחזיק בדרך ואמר מכאן עד מקום פלוני. מוכחא מלתא דאדעתא דליהוי נזיר כל זמן שיהא בדרך קאמר. ועוד דכיון דהחזיק בדרך. ליכא למימר דאריכא ליה מלתא כמכאן ועד מקום פלוני. דהא חזינן דלא אריכא ליה דרך. דהחזיק בדרך כבר ע"כ. והתוספות כתבו דמסתמא מפני אונסי הדרך קיבל עליו נזירות להנצל מסכנת הדרך לכך [אומדין] מהלך הימים עד מקום פלוני:

משנה ז

אסר ר' יהודה מעשה היה כו'. כתב הר"ב ר' יהודה שמעיה ליה לרבי דאפליג ליה אתנא קמא כו'. והכי איתא בהדיא ברייתא בגמרא דפליג והשתא רבי יהודה ס"ל כת"ק דהכא ואלא מיהו איכא בין מתני' דהכא לת"ק דרבי דמתני' ד' דאילו הכא אמר כמנין ולפיכך סבר ר' יהודה ותנא דמתני' דנזירות חלוקות קיבל עליו. אבל היכא שלא מנה דלא אמר כמנין סברי נמי כר' דנזירות חדא אריכא קיבל עליו עד שיאמר הרי עלי נזירות וכו'. והכי מפרש בגמרא דרבי יהודה בחדא ס"ל כרבי ובחדא פליג עליה דרבי וכדכתיבנא. ומהאי טעמא מתני' ה' ר' יהודה היא והשתא איכא תרי סתמא הך דהכא והך דמתני' ה' ותרווייהו דלא כת"ק דר' דמתני' ד'. והרמב"ם והר"ב פסקו שם אין הלכה כרבי משמע אלא כתנא קמא וא"כ אפילו בלא מנין אמרינן נזירות חלוקות קיבל עליו והכא פסקו דהלכה כרבי יהודה ומבואר דלדידיה דוקא היכא שהזכיר מנין. והוה תרתי דסתרן אהדדי. וצריך עיון וגם בזה לא העירו הראב"ד והכסף משנה:

פרק ב

משנה א

הריני נזיר מן הגרוגרות. עיין מ"ש במ"ח פ"ח דב"מ ומ"ש במ"ג פי"א דמסכת פרה:

ובית הלל אומרים אינו נזיר. פי' הר"ב הואיל ולא נדר כדרך הנודרים וכו'. בגמ' וכתבו התו' וא"ת לימא בית הלל ס"ל יש שאלה להקדש וי"ל משום דאכתי לב"ה נהי דנזיר מיין לא הוי מיהו להוי [נדור] מן הגרוגרות להכי קאמר דפטור לגמרי שלא התנדב כדרך המתנדבים שאם בא להיות נדור הן הגרוגרות הל"ל בל' קונם כדרך הנודרים. ע"כ. ועיין בסמוך:

אמר ר' יהודה אף כשאמרו בית שמאי וכו'. כתב הר"ב בית שמאי סברי דהוי נדור מן הגרוגרות. ובית הלל סברי דלא הוי נדור ואע"ג דלת"ק נמי ב"ה ס"ל דלא הוי נדור כדכתיבנא לעיל. וא"כ ר' יהודה לא אתא לאשמועינן אלא טעמא דב"ש. לא קשיא שמצינו כיוצא בזה וכמו שכתבתי ברפ"ג דפיאה. אבל הרמב"ם כ' בפירושו ולת"ק לב"ה נדור הוי ואסור בגרוגרות ודבילה ורבי יהודה אומר דאף לב"ש אינו נזיר אלא עד שיאמר ג"כ הרי הן עלי קרבן שזכר הנזירות והקרבן שהוא בתנאי נזיר. ע"כ. וגם בחיבורו פ"א מהלכות נדרים פסק דאסור בהן ואע"פ שהראב"ד השיגו כבר הליץ בעדו הכ"מ ואילו זכר לדבריו שבפי' המשנה היה מביא ראיה לפירושו בדברי הרמב"ם שכן הוא:

אלא באומר הרי הן עלי קרבן. פי' הר"ב דהוי נדור מן הגרוגרות וכפירש"י. וכתבו התוספות וא"ת והא איהו נזיר קאמר. ואיך יהיה נדור. וי"ל דנזיר לשון הפרשה כאילו אמר הריני פרוש מן הגרוגרות. ע"כ. וכ"פ הרמב"ם כי נזיר אלהים דשמשון. כמ"ש בשמו במשנה ב' פרק קמא. וכתבו עוד התוספת וא"ת הא בנדרים [בפ"ק משנה ד'] מוכח [לרבי יהודה] אמר קרבן לא הוי נדר בקרבן עד שיאמר כקרבן בכ"ף וי"ל דה"מ כשלא אמר עלי אלא ככר זה כקרבן. אבל כי אמר ככר זה עלי קרבן אצ"ל כ"ף ע"כ. דאע"ג דר"י אליבא דב"ש אמר למלתיה דהכא מ"מ לא משמע דבהא פליגי נמי והיה יכול לומר הרי עלי כקרבן אלא ודאי דבלאו הכי ס"ל לר"י דבלא כ"ף סגי והיינו משום דאומר הרי עלי:

משנה ב

אמר אמרה פרה זו הריני נזירה אם עומדת אני וכו'. פי' הר"ב אמר פרה זו סבורה שלא תעמוד ואומרת בלבה וכו'. וז"ל הרמב"ם. אמרה זאת הפרה נזירה אני ע"ד העברה כמו שאומרים בני אדם בזמנינו זה בשביל הרבה מן הגולמים [לשון גולמי כלי מתכות פי"ב דכלים משנה ו'] כשקשה עליו המלאכה בהם נשבע זה הדבר שהוא לא יתפעל כמו כן בלא ספק היה ג"כ בזמנם אלו הדברים משתמשין הרבה בין בני אדם ע"כ. ובלשון

הכתוב נמצא מחשבה אף בדבר שאין בו רוח חיים שנאמר (יונה א׳:ד׳) והאניה חשבה להשבר לפי שהאדם הרואה האניה חושב עליה להשבר ותולה הפסוק המחשבה באניה ה"נ תולה המחשבה בפרה ובדלת. תוספות. ונמצא מחשבה בלשון אמירה בכתוב כגון ודובר אמת בלבבו (תהילים ט"ו:ב׳) ויאמר עשו בלבו (בראשית כ"ז:מ"א) רש"י:

אמר הדלת הזה וכו'. וצריכא דלא תימא דוקא גרוגרות ובשר מחלפי בענבים בהא אמרי ב"ש. אבל בדלת מודו ואי אשמועינן דלת ה"א בהא אמרי ב"ה וכו'. גמרא. [*ופירש"י מחלפא בענבים דגרוגרות ודבילה פירי בפירי מיחלף. בשרא וחמרא אורחייהו דאינשי דאמרי בהדי הדדי ואמטו להכי איכא למימר כי אמר מבשרא כמ"ד מיין דמי ע"כ ולשון התוס' פירי כו' ושמא דעתו היה לומר ענבים ועלה בפיו גרוגרות ובשרא וחמרא זו היא עיקר הסעודה ומיחלף בלשון בני אדם זה לזה עכ"ל]:

הזה. אף על פי שבכתוב נמצא הדלת תסוב על צירה [משלי כ"ו] ובבנינא דשלמה ודיחזקאל ושתים דלתות לדלת האחת. כבר אמר החכם הראב"ע כל אשר אין בו רוח חיים זכרהו ונקבהו. גם נמצא חומה גבוהה דלתים ובריח בסוף פרשת דברים בסימן הרבים:

הרי פרה זו עלי קרבן. כלומר נדור וכדלעיל וכן מן הדלת שייך לדור בקרבן שהרי כל דברים שבעולם יכול לאסור עליו בהתפסת קרבן כדתנן בפ"ק דנדרים. ולפי' הרמב"ם דלעיל ר"ל שיאמר ג"כ לשון זה שכיון שהזכיר נזיר וקרבן הוי נזיר:

אם עומדת היא. ולשון הר"ב בלבי היה וכו' אם לא תעמוד וכדמפרשים ברישא. ונ"ל לפרש דה"ק היה בלבי לומר הרי פרה זו עלי קרבן כשאמרתי שהפרה אמרה שתהא נזירה אם עומדת היא שאני אומר הריני נזיר ממנה וכו'. והרמב"ם כתב כמו כן עד שיאמר ג"כ והרי בשרה קרבן אם לא עמדה. ע"כ. ולפי פירושו שר"ל שיהא נזיר כשאומר שתי לשונות לשון נזיר ולשון קרבן צריך לפרש דה"ק באומר הריני נזיר ממנה. והרי פרה זו עלי קרבן ולא כמאמרה שאמרה שתהא נזירה אם עומדת היא. [*ורש"י לא גרס בדברי תנא קמא אלא אם עומדת ולא גרס אני ומפרש דהכי משמע היא סבורה שתהא מתעכבת שם הריני נזיר אם תתקיים מחשבתה שתהא עומדת שם. ע"כ. וכתב עוד אבל בדלת לא פליג ר"י דהא*) לא שייכא לישנא דנדרים גבי דלת כלל]:

משנה ג

הרי זה נזיר. כמו הנודר מן החרצנים דמשנה ב' פרק קמא ולא קתני לה אלא משום סיפא:

מעשה באשה אחת וכו'. פירש הר"ב מתני' חסורי מחסרא. ואם היה שכור וכו' ופירש הרמב"ם אבל לא הגיע לשכרותו של לוט שמשהגיע לשכרותו של לוט אינו בר חיובא:

משנה ד

על מנת שאהא שותה יין ומיטמא למתים. משום דכתיב (במדבר ו׳:ז׳) נזר אלהיו על ראשו ניחא להו לאינשי לידור בתגלחת. אבל הוא הדין כשנודר על מנת לגלח. וכן לשון הרמב"ם בפרק א' מה"נ או לגלח:

[*ואסור בכולן וכו'. פירש הר"ב מפני שהתנה כו' עיין מ"ש במשנה י' פרק י"ג דמנחות]:

אבל איני יודע שהנזיר אסור ביין הרי זה אסור. פירש הר"ב דהניזר מאחד מהן אסור בכולן ומשמע דאין לו התרה. וכן פסק הרמב"ם בפרק א' מהלכות נזירות. אבל הראב"ד כתב שאם בא לפני חכם וא"ל כך דרך שאלה שהחכם מתיר לו שאין פתח לנדרו גדול מזה ולא אמרו אסור. אלא כשהוא סובר להתיר לעצמו מזה הדרך. ע"כ. וכתב הכ"מ שטעמו של הרמב"ם משום דמתני' סתמא קתני דאסור. משמע אפי' בא לפני חכם. וטעם הדבר שהרי הנודר מן החרצנים אפילו יאמר אלו הייתי יודע שהייתי אסור בכולן לא הייתי נודר עם כל זה אסור ע"כ אבל זה הדין דאפי' יאמר כו'. הרמב"ם הוא שכתבו שם. והראב"ד יאמר דערבא ערבא צריך דגם זה מניין לו. ועיין מ"ש בדר"ש לקמן:

או מפני שאני קובר מתים. כלומר שאני צריך ליטמאות בהם וליטפל בהם בשכר מחמת דוחקי. תוס'. ובגמ' פירש"י שאין קוברין באותו מקום אלא הוא:

הרי זה מותר. פי' הר"ב דהוי נדרי אונסים. גמרא. והקשו בתוס' דמי דְמִי דנדרי אונסים היינו שהאונס בא אח"כ. אבל בשעת הנדר לא ידע האונס כדתנן במ"ג פ"ג דנדרים ומפר"ת דמתני' נמי איירי שהאונס בא אח"כ כגון שבשעת הנדר היה בריא וחזק ויכול לחיות בלא יין. ולבסוף החליש. או תחלה היה עשיר ולא היה צריך להטפל למתים. ולבסוף העני. א"נ משום דאין פיו ולבו שוים. דפיו היה להיות נזיר מיין. אבל בלבו לא היה. ומה דאמר אבל כסבור הייתי בלבי כשעשיתי הנדר. ע"כ. וכ"כ רש"י בלשון אחר והביא ראיה דבכה"ג קרי ליה גמ' לבו אנסו. כלומר אבל זה אין בכלל נדרי אונסים אלא בכלל נדרי שגגות הוא שאין פיו ולבו שוין אלא דגמ' קרי ליה אונס הלב על שם זה אמרי' נמי הכא שהן נדרי אונסין. ולעולם נדרי שגגות הן בל' המשנה ואף הרמב"ם בפירושו כתב נדרי אונסין הן כלשון הגמ' אבל בחבורו כתב שאלו בכלל נדרי שגגות:

רבי שמעון אוסר. פי' הר"ב דסבר ד' נדרים וכו' צריכין שאלה וע"י שאלה מותרים אף לר"ש ולא אסר אלא עד שישאל ומכאן סייעתא לפי' הראב"ד דמפרש לאסור דבדברי ת"ק דרישא היינו נמי עד שישאל:

משנה ה

ועלי לגלח נזיר כו'. כתב הר"ב להביא קרבנות. מסיים הרמב"ם שחייב בהם בשעת התגלחת כשנשלם הנזירות:

מגלחים זה את זה. כתב הר"ב ואע"פ שבשעה שנדר הראשון כו' אכתי לא הוי השני [נזיר] משום דה"ק דאי משכחנא דהוי נזיר אגלחיה. גמרא:

ואם לאו. שאין להם פקחות זה. אלא כל א' הביא קרבן לעצמו צריך לגלח לנזיר אחר להביא קרבנותיו תחתיו. תוס':

משנה ו

[*זה מגלח כו'. כאשר הגהתי בפי' הר"ב כן הוא לשון רש"י ז"ל]:

וחכמים אומרים זה מגלח חצי נזיר כו'. פי' הר"ב נדר ופתחו עמו והויא כאומר חצי קרבנות נזיר עלי וכו' שהכל מודים כיון שתלה החצי בקרבן וכשאומר קרבנות חצי נזיר עלי הכל מודים דכולה בעי אתויי כך היא שיטת התוס'. וכתבו דושמע חברו ואמר ואני בכדי נקט דהא בראשון נמי פליגי עכ"ל. וללשון אחר שפירש"י לאו בכדי נקטיה דמפרש דר"מ ורבנן פליגי אי הנזיר מיפטר בקרבנותיהן של אלו וסבר ר"מ דמפטר משום שזה מגלח נזיר שלם כו' ומטעם שפי' הר"ב ולכך יוצא הנזיר בקרבנות אלו ורבנן סברי דהואיל ושנים הם ויכולים להביא יחד קרבן נזיר שלם הלכך מביאין ביחד קרבן נזיר שלם ואין הנזיר יוצא בקרבנותיהן שהיאך יוצא והרי אין אחד מהם נדר אלא בחצי. ואי לא הוה אלא חד שאמר כן. היו מודים חכמים שמביא קרבן נזיר שלם שאין חצי נזירות והיה יוצא הנזיר בקרבנותיו. אבל עכשיו ששנים הם ויכולים להביא ביחד קרבן נזיר שלם הרי אלו מביאים ביחד. וכיון שאין על שום אחד מהם נדר אלא חצי אין נזיר יוצא בכך ומחוייב להביא חובתו ומה שמביאין אלו הוא לנדבה בעלמא:

משנה ז

הריני נזיר לכשיהיה לי בן. פי' הודאה ושבח להקב"ה שחנני וזכני ונולד לי בן. תוס':

הרי זה נזיר. בגמרא פריך פשיטא ומשני משום סיפא בת טומטום כו' שאינו נזיר דמהו דתימא לכשאבנה הוא דקאמר [דכתיב (בראשית ל':ג') ואבנה גם אנכי ממנה] וכי נולד בת. טומטום. ואנדרוגינוס. [דבהני נמי בנוי] ליהוי נזיר קא משמע לן דלא:

כשאראה כשיהיה לי ולד. וכן הוא בנוסח משנה שבגמ' ויש נוסחאות דלא גרסינן כשיהיה. וכן בנוסח משנה דבירושלמי ולא ידענא אמאי שני בסיפא מלישנא דברישא ולשון הרמב"ם בספ"א מהלכות נזיר אמר הריני נזיר כשיהיה לי ולד:

אפילו נולד לו בת כו'. דמהו דתימא ולד דמחשב ביני אינשי קאמר דהיינו בן קמ"ל. דבת טומטום וכו' נמי מקרי ולד. גמ':

משנה ח

הפילה אשתו אינו נזיר. כתב הר"ב ומתני' ר' יהודה היא דאמר לא מחית איניש כו' היינו ר' יהודה דס"פ דלעיל גם מתני' ה' דפרק דלעיל כוותיה וע"ש:

ר"ש אומר וכו'. ולא פליג אהא דנולד לו בן דלעיל דכשאמר שיהיה לי בן ודאי לא היה דעתו אלא לבן ודאי. לא לטומטום. ולא פליג ר"ש אלא היכא דהפילה בן זכר דמספקא ליה דשמא הוה בן קיימא והוי בן גמור. תוס':

משנה ט

מניח את שלו ומונה את של בנו ואח"כ משלים וכו'. ואח"כ יגלח על שתיהם ומביא ב' קרבנות אחד לו לנזירות בנו וא' לנזירות עצמו אבל לא יגלח אחר שהשלים נזירות [בנו] דא"כ היאך ישלים נזירותו כי לא יוכל לגלח בהשלמת נזירות דאין גידול שער פחות מל' יום ונהי דאי נדר נזירות מרובה שהיה נשאר אחר נזירות דבנו ל' יום דאז היה יכול לגלח לנזירות בנו להשלים נזירתו ולשוב ולגלח מ"מ במתני' דמיירי בסתם נזירות דהוי ל' יום הלכך אם יגלח לנזירות בנו לא יוכל לקיים מצות גילוח אנזירות דנפשיה לכך לא יגלח עד שישלים שתי הנזירות ויביא שתי קרבנות. תוס'. וכן דעת רש"י כמ"ש במשנה דלקמן. אבל להרמב"ם בחבורו פ"ד נראה דאין בין נזירות מרובה לנזירות מועטת כלום ואחר השלמת בנו מגלח וחוזר לשלו וצריך שימנה שלשים אפילו אם אין לו עליו שלשים לפי שאין בין תגלחת לתגלחת פחות מל'. ונראה דלדבריו מתני' דלקמן פירושא דמתני' דהכא היא וכאילו הוא שונה כיצד הריני וכו' ואין להכריע מה דעת הר"ב אם הוא סובר כמו הרמב"ם או כרש"י ותוס':

משנה י

לאחר שבעים יום סותר. ולא גרסינן סותר שבעים כ"כ התוספות וכן הוא לדעת הר"ב שמפרש שמפסיד כל אותן הימים שמנה אחר שבעים ש"מ דאין סותר הכל וכן פי' הרמב"ם. ובחבורו פ"ד כתב סותר עד שבעים. ואולי שכן גירסתו במשנה. אבל רש"י מפרש כגירסת הספר שכתב סותר את הכל ומתחיל למנות את של בנו ומגלח ואח"כ מונה מאה שלו. וה"מ בנזירות מרובה. אבל בנזירות מועטת אינו סותר כלל כדתנן לעיל מניח את שלו ומונה את של בנו ואח"כ משלים את שלו. ואינו סותר. וטעמא מאי כדאמרן שאין תגלחת בינתים וכחדא נזירות אריכא הוא. ע"כ:

פרק ג

משנה ב

ואת השניה וכו'. עיין מ"ש בשם הרמב"ם בפ"ק משנה ד':

ואת השניה יום ששים ואחד. שכשגלח הראשונה ביום שלשים ואחד נגמר הנזירות. ומתחיל נזירות שניה בו ביום. מידי דהוה אאדם שמקבל עליו נזירות בחצי היום. שעולה לו אותו יום ליום שלם הלכך ביום ששים כלו שתי נזירות ובששים ואחד מגלח על השניה. ונמצא דכל תגלחת ביום שלשים ואחד. תוספות פ"ק דף ה' ע"ב:

ואם גלח יום ס' חסר א' יצא. עי' מ"ש בספ"ח:

משנה ג

סותר. כדכתיב (במדבר ו':ט') וכי ימות מת עליו וגו' והימים הראשונים יפלו:

סותר את הכל. כתב הר"ב ולא אמרינן דיום שלשים עולה לכאן ולכאן וכו'. עיין מ"ש במשנה דלקמן:

אינו סותר אלא שבעה. פירש"י כדי שיביא קרבנותיו בטהרה שיזה עליו בג' ובז'. ומסיימי התוס' פ"ק דף ו' והיינו סותר ז' שאסור לשתות יין ולהטמא למתים עד שיביא קרבנותיו:

סותר את הכל. כתב הר"ב ור"א דסבירא ליה שהנטמא ביום מלאת ממש כו'. עיין מ"ש במשנה דלקמן:

משנה ד

רבי אליעזר אומר אינו סותר אלא שלשים. כדפירש הר"ב במתני' דלעיל. מדכתיב וזאת תורת הנזיר ביום מלאת וכו' ואע"ג דסבירא ליה לר"א מקצת היום ככולו. פירש"י בפ"ק דף ו' ע"ב הואיל דקאמר מאה יום שלמים משמע. ע"כ. וקצת קשה דאלא היכי ה"ל למימר דבשלמא כשאמר שלשים דשלמים משמע היינו טעמא שהיה יכול לידור בנזיר סתם והוה שלשים כי פירש ואמר שלשים ודאי שלמים בעי למימר אבל כשרוצה לידור בנזירות מרובה על כרחו צריך לפרש. ומנלן דשלמים בעי למימר. לכן נראה כפי' התו' שם דמשמעות דקרא דזאת תורת הנזיר. משמע דאיירי בדמפרש נזירתו ולא בסתם נזיר. מדקאמר נטמא ביום מלאת תן לו תורת נזיר פי' סתם נזירות. מכלל דעד השתא לאו בסתם נזירות קיימי. אבל כי נדר נזירות סתם בהא לא מיירי כלל. שאם נטמא ביום מלאת שניתן לו עוד תורת סתם נזיר [כו'] אבל כשנדר בפירוש שלשים אז לא הוי נמי סתם נזיר דהא פירש שלשים יום ובההיא מודה ר"א כי נטמא ביום ל' דסותר ל' דבדידיה נמי [איירי] קרא דזאת תורת הנזיר. ע"כ:

נטמא יום ק"א סותר שלשים יום. כתב הר"ב דגזרו יום ק"א שהוא יום תגלחת אטו יום מאה. ומכל מקום לא החמירו וכו'. וקצת קשה דמכיון שלא יסתור אלא שלשים אכתי איכא למיחש נטמא ביום מאה דלמא נמי לא יסתור אלא ל' כ"ש דלר"א דינא הכי דאיכא למטעי ומאי תקנתא היא כיון שאפשר שגם על ידה יבואו לכלל טעות. אבל התוס' כתבו דלכך אינו סותר אלא ל' דהואיל ויום ק"א יום תגלחת ויום הבאת קרבנותיו גזרינן אטו היכא דנטמא ביום שלשים היכא דאמר הריני נזיר סתמא והוי יום שלשים. יום תגלחת מן התורה. משום דאמרינן מקצת היום ככולו וסותר כל שלשים מדין תורה כדלעיל. וגזרינן יום ק"א אטו יום שלשים וה"ה לעיל הוי מצי למתני הכי גבי הריני נזיר נטמא יום ל"א סותר הכל מדרבנן וכ"כ ג"כ בפ"ק דף ו':

רבי אליעזר אומר אינו סותר אלא שבעה. כתב הר"ב ואזדא לטעמיה דאפי' ביום שלשים לא גזר באומר הריני נזיר סתם. כלומר דלית ליה גזירה כלל ואפי' ביום שלשים עצמו אינו גוזר. אבל לאו למימרא דאיהו לא גזר בשלשים עצמו ורבנן גזרו בשלשים. דלרבנן דסותר ביום ל' לאו משום גזירה הוא. אלא מן התורה הוא. כמ"ש לעיל בשם התוס' והכי מוכיחים גם דברי הר"ב במשנה דלעיל. ואע"ג דלבר פדא דס"ל דאין נזירות אלא כ"ט יום. פירשו התוס' בפ"ק דלרבנן יום ל' דסותר משום גזירה דרבנן הוא ודגזרו נמי יום ק"א משום דאי לא הא לא קיימא הא. אנן אליביה דרב מתנא קיימין דס"ל סתם נזירות ל' יום:

משנה ה

והוא בבית הקברות. וה"ה אם היה טמא ונדר. תוס':

ואינו מביא קרבן טומאה. אם נטמא טומאה שהנזיר מגלח עליה. הרמב"ם וכדפירש הר"ב בסיפא:

עולין לו מן המנין. כתב הר"ב שאין סותר בנזיר אלא י"ב טומאות כו'. נ"ל שכתב כן לפי שראה בדברי הרמב"ם פ"ז מהלכות נזירות שכתב כל אלו י"ב טומאות שמנינו כו' כמו שאכתוב בשמו רפ"ז בס"ד. אבל יש עוד שתי טומאות שמגלח עליהן והן עצם כשעורה ורובע קב עצמות שאלו בנזיר אין מטמא באוהל. אבל מטמא לנזיר במגע ובמשא כדלקמן פ"ז משנה א' וג' ולפיכך לא ה"ל להר"ב לכתוב י"ב טומאות בלבד. והרמב"ם שכלל אותן י"ב הוא מטעם שבכולן יש דין מגע ומשא ואוהל מלבד אחד מהן שאין בהם טומאת מגע מפני שאי אפשר ליגע בכולו כמו שאכתוב לקמן והואיל ומצד הבלתי אפשרי הוא שאינו מטמא במגע לא הוציאו מן הכלל וכללו בי"ב. וכן עשתה המשנה שם. אבל הר"ב

שמפרש בלשון שלילה שאין הנזיר סותר כו' לא ה"ל לכתוב רק י"ב. שהרי י"ד הן. ועיין מ"ש במשנה ג' פ"ז על טומאת בית הפרס:

רבי אליעזר אומר לא בו ביום וכו'. עד שיהיו לו ימים ראשונים. פי' הר"ב אין הטומאה סותרת עד שיהיו לו ב' ימים של נזירות מנויין וה"ה בנזיר דעלמא שנטמא ביום ראשון וכו'. וכ"כ הרמב"ם בפירושו אם נטמא בשני [או] אח"כ אז סותר הראשונים ולפ"ז מ"ש הר"ב עד שיהיו לו ב' ימים כלומר עד שיתחיל יום השני. וכן הוא ללשון האחרון שפירש"י אדפשיט ליה בגמרא ועביד צריכותא מדכתיב ימים וכתיב יפלו דה"מ למכתב יעזוב א"נ מלבד ימים הראשונים. וכן פי' התוס' דיפלו משמע כל דהו דנפיק חד וקאי בתרין ואי כתב יפלו הוי אמינא ואפי' לבו ביום דנפילה כל דהו משמע. וה"נ משמע לישנא דמתני' דאמר ר"א לא בו ביום. מכלל דליום שלאחריו סותר. אבל הרמב"ם בחבורו פ"ו פסק שאינו סותר אלא אם נטמא משלישי והלאה דמפרש יפלו קאי אימים ובעינן שיפלו ב' ימים שלמים. ויש לפרש דברי הר"ב דהא דכתב עד שיהא לו ב' ימים בדוקא. ומ"ש אח"כ שנטמא ביום ראשון לאו דוקא וה"ה ביום ב' והא דנקט ר"א לא בו ביום. כמו שתירצו התוס' דליכא למשמע ממתניתין די"ל דלא חש ר"א להזכיר רק ממה דפליג אדרבנן דאמרי בו ביום מביא קרבן טומאה ואמר להו ר"א לא בו ביום וה"ה נמי לא ביום שני עד שלישי. ע"כ. ומה שפסק הר"ב הלכה כר"א כך כתב הרמב"ם בפירושו וטעמא כמ"ש הכסף משנה דאמוראי בעו אליביה. וכן נראה דעת הרמב"ם בחיבורו. ומה שהקשה הכ"מ דלא הוה ליה להרמב"ם להשמיט הא דתני' נטמא בסוף יכול יהא סותר כו' נראה לי דלא קשה ולא מידי דבדרשא זו לית הלכתא כרבי אליעזר אלא כדפסק כרבנן בנטמא ביום מלאת. ולאחר מלאת:

משנה ו

מי שנזר נזירות הרבה. פירשו התוספות הרבה מל' יום וביש ספרים גרסי' מרובה וה"ג בכל הספרים במשנה י"א פ"ד דעדיות:

ואח"כ בא לארץ. כתב הר"ב שאין נזירות נוהגת אלא בארץ משום טומאת ארץ העמים ומי שנדר נזירות בחוץ לארץ מחייבין אותו לעלות לארץ ישראל כו' וכתבו התוס' דהא דתנן ואח"כ בא לארץ לאו דוקא במקרה בעלמא. דלא סגי דלא אתי לארץ ישראל להקריב קרבנותיו. ולהשלים נזירות. למר כדאית ליה. ולמר כדאית ליה. ע"כ. ומשמע מדברי הר"ב שזה שמחייבין אותו היינו מיד. שהרי כתב שאין נזירות נוהג אלא בארץ כו'. ואהא קאמר דמחייבין כו' משמע דמיד מחייבין אותו. כדי שיקיים נזירתו. וכן דעת הרמב"ם. וכתב הכ"מ דטעמא מפני שכל שהוא בח"ל בכל יום מיטמא בארץ העמים. והקשה

הכ"מ בסוף פ"ב אם כדבריהם למה לא חייבו להילני המלכה שתעלה לארץ. ותירץ שאפשר שלא ידעו חכמים בנזירותה עד שעלתה לארץ או אפשר שהיתה צריכה לעמוד אותם שנים בח"ל מפני תיקון המלכות א"נ אפשר שלא עלתה לארץ אלא מפני שחייבוה לעלות. ע"כ. וצ"ל דהא דלבית שמאי אינו נזיר אלא שלשים יום היינו אם לא עלה אבל אם עלה ודאי שחייב הוא כל הימים שהזיר אע"פ שאין כן דעת הרמב"ם בפירושו. והא דאם נהג נזירותו שנחייבהו לעלות. טעמא משום קנסא כדאיתא בגמ' וכתבו הר"ב בפ"ד דעדיות מי"א. וטעמא דכיון דטומאת ארץ העמים מדרבנן היא וכמ"ש הר"ב לקמן פ"ו מ"ג. ועמ"ש שם. א"כ כל דין נזירות יש עליו גם יכול לקיימו בח"ל אלא שחכמים קנסוהו וחייבוהו לעלות לא"י ולקיים נזירתו ולמר כדאית ליה ולמר כדאית ליה. והשתא דאתית להכי אפשר לומר שלפי שאינו אלא קנס בעלמא לא חייבוה להילני אלא לאחר שקיימה נזירתה בח"ל ולא להילני בלבד אלא לכל מי שידור כן לא נחייבוהו לעלות לא"י אלא כשהשלים נזירתו בחו"ל ולא דמי לנוזר והוא בבית הקברות שאם התרו בו ומשהה שם נחייבהו מלקות כמ"ש הר"ב לעיל. דאותה טומאה מדאורייתא היא אבל בטומאת ארץ העמים שהיא מדרבנן לא חייבוהו לעלות מיד אלא משלים נזירותו. וגם דברי הר"ב יש לפרש כן שאין נזירות נוהג כו' מדרבנן ולפיכך מי שנדר כו' מחייבין כו' היינו אחר השלמתו ולהורות שזהו דעתו לפיכך כשלקח לשון המשנה לפרשה נקט והשלים את נזירתו ואח"כ בא לארץ ולא הספיק לו למנקט ואח"כ בא לארץ בלחוד אלא לומר דאנן קיימין במי שהשלים נזירותו ועל זה אנו אומרים שנחייבהו וכו':

משנה ז

אלו מעידים שנדר וכו'. אע"פ שבמשנה גרסי' שנזר בזי"ן אין להגיה בלשון הר"ב שכן גם לשונו בדל"ת במשנה י"א פ"ד דעדיות ושם אף במשנה הגירסא בדל"ת ויש ספרים דגרסי התם נמי בזיי"ן ומה שפי' הר"ב והוא אומר שלא נדר כלל א"נ (מודה) [צ"ל באומר] אינו יודע והשתא צריך לידון לפי העדות א"נ ששותק ובאו שתי הכתות יחד דלא הוי שתיקתו כהודאתו דלאו מודה הוא דאמר מה לי להכחישן הא שתיהן מכחישות זו את זו. תוס':

פרק ד

משנה א

ואמר ואני ואני. כלומר שנים שמעו לראשון שקבל נזירות והאחד אמר ואני וכן השני אמר ואני [תוספות]:

ואני ואני כולם נזירים. פירש הר"ב והוא שהתפיס כל אחד בתוך כדי דבור חבירו. דחד בחבריה מתפיס ולאו בקמא. הכי אפשיט בגמ'. ולפיכך משנתינו ששנאה ואני ואני ה"ה אפי' עד מאה דהא א"צ שיתפיסו בתוך כדי דבור של ראשון אלא דתנא לאו כי רוכלא ליחשב וליזל ומיהו תרתי איצטריך לאשמועינן משום דבעי למיתני הותר האחרון האחרון מותר מכלל דאיכא אמצעי ולמידק אחרון הוא דליכא אחרינא בתריה אבל אמצעי דאיכא אחרינא בתריה משתרי אותו שאחריו הכי מסיק בגמ' ומוכח בהדיא דל"ג אלא תרי ואני דלא כיש ספריס דגרסי תלת:

כולם נזירים. פי' הר"ב והוא שהתפיס כל אחד מהן בתוך כדי דבור של חבירו וכו' גמ'. ומסייע להו להתוס' שכתבתי בשמם בריש פ"ק גבי הריני כזה דהריני לא סגי כמו אהא דהא ה"נ ואני לחוד לא מהני אלא ע"י התפסה דתוך כדי דבור אע"פ שהנזיר עומד לפניו ושיעור הדבור כתב הרמב"ם כדרך בינונית:

משנה ב

ואמרה אמן. דאי לא אמרה אמן היא מותרת שאינו יכול להדירה בעל כרחה תוס'. וכן פירש"י בברייתא בגמ'. וכבר כתבתי ג"כ בזה במשנה ה' פרק ה' דכתובות:

מיפר את שלה ושלו קיים. כן הגירסא בכל הספרים ובספר הרמב"ם פי"ג מהלכות נדרים א"ל הריני נזיר ומה תאמרי האת נזירה כמותי ואמרה אמן הרי זה יפר ואם הפר לה שלו בטל שזה כמי שתלה נדרו בנדרה וכן העתיקו ב"י י"ד סימן רל"ד ושם בש"ע שלו ולא העיר בזה כלל. והרי הוא היפך דין המשנה ואין נראה שתהא לו גירסא אחרת. דבגמ' מוכח שהגירסא כן היא במשנה מיפר שלה ושלו קיים. לפיכך נ"ל שיש טעות סופר בדבריו שאחר ה"ז יפר חסר מן הספר וכצ"ל את שלה ושלו קיים. א"ל הריני נזיר אם את נזירה כמותי ואמרה אמן שניהם נזירים ואם הפר לה וכו' ודין הראשון הוא השנוי במשנתינו והדין השני שהגהתי הוא מה שאמרו בברייתא ואוקימתא דאביי ודוק בלשון הרמב"ם שקודם לזה ואין להאריך כאן:

משנה ג

והיתה שותה ביין וכו'. פירש הר"ב ואח"כ הפר לה הרי זו סופגת כו' דבעל מיגז גייז ולא מעקר כדלעיל:

סופגת. מפורש במ"ה פ"ו דזבחים:

רבי יהודה אומר וכו'. ופסקו הרמב"ם בפירושו ובחבורו פי"ב מהלכות נדרים וכתב הכ"מ משום דמשמע ליה דלאו לאפלוגי אתא אלא לפרושי ע"כ. וכיוצא בזה רבים שנשנו בלשון פלוגתא אע"פ שלא באו לחלוק וכתבתי בפ"ג דבכורים:

תספוג מכת מרדות. פי' הר"ב מדברי סופרים וכו' וכתב הר"ן בפ"ד דכתובות ולמה קורין אותו מכת מרדות מפני שמרד בדברי תורה ובדברי סופרים [*ע"כ והטעם שכתב שמרד בדברי תורה אתיא אליבא דסבירא ליה דמכין על מצות עשה ומכין על דברי סופרים שניהם שוין בלא אומד ובלא מספר ועד שתצא נפשו. וכן דעת הרמב"ם בהלכות חמץ ומצה פרק ששי. אבל הר"ן עצמו לא מסיק כן דא"כ יש חומר בדברי סופרים מבדברי תורה. אלא כהרמ"ה דכתב שמכין אותו באומד ולהקל ממלקות של תורה. וכך הם דברי הר"ב. וכתב עוד הר"ן ומיהו ודאי מכת מרדות שהיא על עבירה נמשכת מכין אותו עד שתצא נפשו או עד שיקבל עליו דברי חכמים ומ"מ אין מדקדקין במכות מרדות ברצועה של מלקות וגם אלו הדברים אפשר שהם בכלל דברי הר"ב]:

משנה ד

אם שלו היתה בהמתה תצא ותרעה בעדר. דכי אקני לה מידי דצריכא לה מידי דלא צריכא לה לא אקני לה. גמ'. [*ועמ"ש במ"ד פרק דלקמן]:

ואם שלה וכו'. פירש הר"ב כגון שנתן לה אחר במתנה ע"מ שאין לבעלה רשות בהם. הכי איתא בגמרא. וכתבו התוספות שצריך ג"כ שיאמר לה [אלא] מה שאת נושאת ונותנת לפיך כדתנן במ"ח פרק בתרא דנדרים. ועיין מ"ש שם. וכך כתב הרמב"ם בפ"ט מהל' נזירות:

החטאת תמות. כדמפרשינן בגמ' לעיל [דאשה שהפר לה בעלה והיא לא ידעה ועברה צריכה כפרה וסליחה שנאמר (במדבר ל':י"ג) אישה הפרם וה' יסלח לה] והויא כחטאת שמתו בעליה דגמירי דלמיתה אזלא. רש"י. [*ועיין בריש פרק ו' דיומא וריש פ"ד דתמורה]:

ואינם טעונים לחם. וטעמא פי' הר"ב במ"ב פ"ג דמעילה:

סתומין. פירש הר"ב שלא הפרישתן אלו הם לחטאת ואלו הם לעולה כו'. לאו דוקא. אלא אפילו אמרה אלו לחטאת ולעולה ולשלמים. ואיכא דאמרי אפילו אמרה אלו הן לחובתי מפורשים הן. וכא"ד פסק הרמב"ם בפ"ד מה"נ:

יפלו לנדבה. טעמא שם במעילה במשנה. וכתבו התוס' דלא חשמ למתני הכא אם שלו הן חולין כדתני ברישא:

לים המלח. עיין מ"ש במשנה ג' פ"ג דמסכת עבודה זרה ועיין מ"ש ברפ"ב דפסחים:

ולא מועלין בהם. דכיון דלים המלח אזלי לא קרינן ביה קדש לה' וה"ה דלעיל גבי בהמה מצי למתני לא נהנין ולא מועלין. תוס':

יביאו שלמים. ואצ"ל דאין מועלין בהן וכדמפרש בפ"ק דמס' מעילה. רש"י. ועוד ממשנה גופה מפורש דמידי הוא טעמא דיפלו לנדבה. אלא משום דדמי שלמים מעורבים בו שמע מינה דבשלמים אין מועלין [*ומיהו אע"ג דפשטא דמתני' דבמעילה הכי משמע ליתא למסקנא אלא דיפלו לנדבה הלכה היא בנזיר כמ"ש שם בס"ד]:

משנה ה

נזרק עליה אחד מן הדמים. עיין במ"ט פ"ו ומ"ש שם בס"ד:

אינו יכול להפר. כתב הר"ב דלאחר שנזרק כו' היא יכולה לשתות יין ולהטמא למתים לישנא דמתני' ט' פרק ו' [הוא] דנקט. אבל ודאי דבמניעה מלטמא למתים אין כאן ענוי נפש:

רבי עקיבא אומר וכו' אין יכול להפר. פי' הר"ב משום הפסד קדשים. ומסיק בגמרא כשנשחטה החטאת שאם יפר לה נמצאת בהמה זו תצא לבית השרפה שהיא אינה צריכה לחטאת. וגם לא יכול לזרוק דמה לשם שלמים דחטאת שלא לשמה פסולה:

אבל בתגלחת הטומאה יפר. אע"פ שקרבו הקרבנות של תגלחת הטומאה. רמב"ם ספ"ד מה"נ:

אי אפשי באשה מנוולת. פי' הר"ב מעונה ומנועה משתיית יין ומצינו ניוול עם שם הענוי בסוף פ"ט דנדרים שהעניות מנוולתן. והקשו התוס' דלמה לא אמר לישנא דענוי וצריך לומר דקאי אדרבי עקיבא דקאמר [שאפילו] שנשחטה אחת מן הבהמות אינו יכול להפר מפני שאפשר לבא להפסד קדשים אע"ג דאסורה ביין עד [שיזרק הדם] ויש כאן ענוי נפש פורתא [*בשביל ההוא פורתא אינו יכול להפר] בשביל הפסד קדשים אבל בתגלחת דטומאה דאיכא ענוי נפש גדול שסותרת ובעיא לממני נזירות אחרת [מודה] שיכול לומר לה אי אפשי [בענוי] גדול ע"כ:

אי אפשי באשה מגלחת. כתב הר"ב ותנא קמא סבר אין הגלוח נוול שהרי יכולה לעשות פיאה נכרית ור' סבר בפיאה נכרית איידי דזוהמה [שאינה מגופה ומגניא לבעלה] לא ניחא ליה. גמרא:

משנה ו

האיש מדיר את בנו בנזיר. פירש הר"ב כשהוא קטן עד שיביא ב' שערות. עיין בפירושו ספ"ג דסוטה ומ"ש שם:

היתה לו בהמה מופרשת כו' כדלעיל במשנה ד':

משנה ז

מי שהיה אביו נזיר כו' ומת ואמר וכו'. כתב הר"ב בין שהיו כו' וכלומר או שהיה וכו'. ועיין ספ"ג דסוטה [וא"נ יש לגרוס בדברי הר"ב אלא *)בין שמת]:

פרק ה

משנה א

בית שמאי אומרים הקדש טעות הקדש וכו' משום דבתר הכי איירי בנזירות בטעות נקט הני פלוגתא במכילתין. וכן משום פלוגתא דב"ש וב"ה דבסמוך. גבי מי שנדר ונשאל לחכמים כו' א"ל ב"ה לב"ש אי אתם מודים בזה שהוא הקדש טעות וכו'. תוס':

הקדש טעות הקדש. פירש הר"ב דילפינן מתמורה כו' ובגמרא פרכינן מה אילו אמר הרי זה תחת זה לחצי היום מי הויא תמורה מההיא שעתא [בתמיה] אלא עד דמטי חצי היום הוא דהויא תמורה. ה"נ לכי מגליא מלתא. ומסיק [כפירוש התוס'] דשאני תמורה דליכא לפרושי מלתא בענין אחר כלל ממה שאמר זו תחת זו לחצי היום אבל הכא יש לנו לפרש דבריו דמתחלה נתכוין להקדיש ל"ש שחור ל"ש לבן שיצא מפתח ראשון והא דקאמר שחור לפי שטעה והיה סבור שהשחור יצא ראשון הלכך טעותו לא ימנע את ההקדש מלחול על השור שיצא מביתו ראשון אפילו על הלבן חל ההקדש ע"כ. ועיין לעיל רפ"ב:

משנה ב

חבית של יין שתעלה כו'. מסיק בגמרא במקום שהיין שם ביוקר מן השמן ואפ"ה קאמרי ב"ה דאינו קדוש אע"פ שמה שתעלה בידו הוא פחות מדמיו מדמי מה שנדר והוי דומיא דדינר זהב וכו'. וא"ת למאי איצטריך למתני חבית כו' ונ"ל דהואיל ושמעינן קדוש קדושת הגוף וכן קדוש קדושת דמים. אשמועינן נמי דדבר הקדוש קדושת דמים ונפדה דהכי הוה דינא דמקדיש יין או שמן סתם דאע"ג דראוי למזבח אפי' הכי סתם הקדש לבדק הבית וימכר לצריכין והדמים יפלו לבדק הבית. וכדתנן במשנה ח' פ"ד דשקלים. ואין לחלק דהתם דוקא משום דהקדיש כל נכסיו. שהרי הרמב"ם כתב בהדיא בפ' ה' מהלכות ערכין. המקדיש את בהמתו סתם. או שהקדיש נכסיו סתם רואין כל בהמה תמימה וכו':

משנה ג

מי שנדר בנזיר כו'. פירש הר"ב והוא לא נזהר מלשתות יין והכי נקט הרמב"ם בפרק ד' מהלכות נזירות. ובדוקא נקטי. משום דשתיית יין אינו סותר. אבל טומאה וגילוח דסותרין. כדתנן בפרק דלקמן מ"ה לא גרעי מגלח או גלחוהו לסטים דהתם מ"ג:

מונה משעה שנדר. פי' הר"ב ולא קנסינן ליה וכו'. משמע אפילו מדברי סופרים דאילו מדין תורה לא שייך קנסא אלא דינא הוא או לאו דינא ומדמי להו הר"ב לדברי החכמים דס"פ ב' דנדרים שפסק שם הלכה כמותם. ובגמ' דהכא מוכח דקנסינן ליה בנזירות מועטת לנהוג איסור כימים שנהג בהם היתר. ובמרובה ל' יום. וכ"פ הרמב"ם בפ"ד מה' נזירות. וי"ל שהר"ב סובר דהא דאמרי' בגמרא מני מתני' לא ר' יהודה ולא רבנן דאה"נ לא כר"י ולא כבר פלוגתייהו אלא כחכמים שכתבתי. ומה שתירצו בגמ' דחייה בעלמא היא:

בהמה. עיין מ"ש במשנה דלקמן:

תצא ותרעה בעדר. אע"ג דבאשה שהפר לה בעלה אם שלה בהמתה החטאת תמות. התם שאני דבעל מיגז גייז. אבל החכם עוקר הנדר מעיקרו. תוס':

אמרו להם ב"ה לא השבט קדשו. לשון הר"ב בתמיה משמע דה"ק דהתם שאני שעל ידי גזירת הכתוב קדשו השבט. ודוחק לפרש כן שהרי הוא אומר ומה אילו טעה והניח השבט כו'. משמע דאדרבה ה"ק. שאין השבט מקדשו אלא גזירת הכתוב וכדמסיים אלא כתוב כו'. וכן פירש"י כלומר לא לכך מקודש תשיעי וי"א שיהא מתקדש בשבט שעבר עליה בטעות וקורא לו עשירי ותדע שאינו מתקדש בשביל השבט מה אילו כו'. וכן פירשו התוס'. ויש לפרש דהר"ב הכי מפרש למתני' דה"ק לא כמו שאתם אומרים וכי השבט קדשו בתמיה וכמו זה נמצא במשנה שמשיבים בדרך לא כן בפרק ו' דפסחים מ"ה ובסוף פ"ג דכריתות. נ"ל:

אלא כתוב כו'. לשון הר"ב וגזירת הכתוב הוא ולא ילפינן מיניה ואף ב"ש לא השיבו זה לעיקר טעמם כמ"ש הר"ב לעיל אלא עיקר טעמם דמתמורה ילפינן כמ"ש הר"ב בריש פרקין:

משנה ד

והלך להביא בהמתו. מבואר הוא כי מה שאמר בכאן בהמתו ר"ל ג' בהמות המחויבות לו. לשון הרמב"ם בפירושו. ובחבורו פ"ב מהל' נזירות כתב והלך להביא קרבנותיו כו' מצאן שנגנבו או נגנבה בהמה מהן. ע"כ. ואפשר שהמשנה נתכוונה להורות זה שאפילו לא נגנבה אלא אחת ולפיכך שנאן הכל בלשון בהמה אחת:

הרי זה נזיר. פירש הר"ב דנולד הוי. וכתבו התוספות דנולד דלא שכיח הוא וכן חורבן הבית כשהיה קיים בשעת הנזירות. ועיין במשנה ב' ג' פרק ט' דנדרים ומ"ש שם:

משנה ה

היו מהלכים. פי' ששה שהיו מהלכים כו'. כמ"ש הר"ב במשנה ז':

שאין אחד מכם נזיר. משמע שאין אחד מהם נזיר וחבירו מיהא הוי נזיר. ולא שאין [בשנים] הראשונים שום נזיר דא"כ לר"ט ליהוי נזיר שהרי שניהם אינם נזירים לדידיה ושפיר הוה חשוב להפלאה ומהאי טעמא ניחא אמאי לא תני תו. שאין שניכם נזירים. שאין כולכם נזירים. דאי אמר הכי הוה ודאי נזיר לר"ט. שהאמת הוא שאין שניהם נזירים ולא כולם נזירים. תוס':

ובית הלל אומרים אינו נזיר אלא מי שלא נתקיימו דבריו. גמ'. מי שלא נתקיימו דבריו אמאי הוי נזיר אמר רב יהודה אימא מי שנתקיימו דבריו אביי אמר כגון דאמר א"נ לאו פלוני הוא אהוי נזיר. ומאי לא נתקיימו דבריו. לא נתקיימו דבריו הראשונים אלא דבריו האחרונים. ופירש"י דה"ק ב"ה לא מבעיא כי נתקיימו דבריו הראשונים דהוי נזיר אלא אפי' לא נתקיימו דבריו הראשונים הרי זה נזיר משום דבריו האחרונים. ע"כ. והתוס' פירשו דמיירי שחזר בו תוך כדי דבור ואגב אורחיה קמ"ל דתוך כדי דבור כדבור דמי ודבריו האחרונים עקרים ע"כ. והרמב"ם כתב וז"ל מי שלא נתקיים מדבריו דבר שיצילו מן הנזירות הוא המחייבו בנזירות לפיכך אם אמר הריני נזיר שזה פלוני אם נתקיימו דבריו והרי הוא פלוני חל עליו הנזירות ואם אמר הריני נזיר שאין זה פלוני ונמצא [שלא היה] אותו פלוני שלא נתקיימו דבריו כדי שינצל מן הנזירות חל עליו הנזירות. והכוונה בודאי ממאמר מי שלא נתקיימו דבריו הוא מה שאמרנו עכ"ל. ונתקיימו דבריו. אע"פ שבגמרא לא פירשו כן. הואיל לענין דינא לא נפקא מינה ולא מידי. הרשות נתונה לפרש. שאין אני רואה הפרש בין פירוש המשנה לפירוש המקרא שהרשות נתונה לפרש במקראות כאשר עינינו הרואות חבורי הפירושים שמימות הגמ'. אלא שצריך שלא יכריע ויפרש שום דין שיהא סותר דעת בעלי הגמ':

משנה ו

אינו נזיר. פירש הר"ב דלא מחית אינש נפשיה לספיקא כו' ורבי יהודה היא כדפירש הר"ב במשנה ח' פ"ב. ופי' התוס' דפלוגתייהו דמתני' אליבא דב"ה היא. [*ועיין מ"ש במשנה דלקמן]:

משנה ז

הרי כולם נזירים. פי' הר"ב ולב"ה הוי נזירות ספק וכו' ספק בריה בפני עצמה. לכאורה משמע ששלש ספיקות בדבר. וליתא שכך אמרו בריה בפני עצמה ולא הכריעו בו חכמים אם חיה. אם בהמה. כמ"ש הר"ב במשנה ח' פ"ב דבכורים אבל לשון התוס' [ריש דף ל"ג] שאין זה לא חיה. ולא בהמה. דמשמע בריה ולא יכול להרביעה לא עם חיה ולא עם בהמה ע"כ. [*וברפ"ה דכריתות אדאיתא התם לאתויי דמו של כוי ופרכינן איצטריך קרא למיסר ספיקא ומשני אלא קסבר כוי בריה בפני עצמה הוא. פירשו התוס' דר"ל שאינו לא חיה ולא בהמה. דאי הוה או בהמה. או חיה. לא איצטריך לרבויי דמו דלא כההיא דאמרי' בריה בפני עצמו ולא הכריעו חכמים אי מין בהמה אי מין חיה. דהתם הוה. או מין חיה או מין בהמה. מדקאמר ולא הכריעו ע"כ] ועיין בסוף פ"ב דבכורים במשנה. ועוד כתבו התוס' וז"ל וכולה ר"ש אליבא דב"ה מסיק לה. דאמר גבי הרתיע לאחוריו דהוי נזיר מספק לב"ה. אע"ג דאין ספיקו עומד להתברר כו' וששה הראשונים נזירים מספק כו' והשלשה האחרונים ג"כ אינם נזירים אלא מספק שהרי יש להסתפק בדבריהם שאותו שאמר שאחד מכם נזיר איכא לספוקי במילתא שיש לפרש דבריו בשני פנים. ושמא ר"ל אם יש לכם אחד מכם שיש עליו נזירות. וזהו אמת שהאחד מהם ודאי נזיר. וגם יש לספוקי דשמא ר"ל אם יש אחד מכם שידע בעצמו שהוא ודאי נזיר והרי אין מהן יודע. מש"ה נזיר מספק. וכן האחד שאומר שאין אחד מכם נזיר משמע אם אין אחד מכם שאינו נזיר. דמשמע שידע בעצמו שאינו ודאי נזיר והרי אין אחד מהם שיודע בברור שאינו ודאי נזיר. וכן השלישי שאמר שכולכם. יש לפרש דבריו שכולכם נזירים ודאים ולא אמר כלום. וגם יש לפרש דבריו שאמר בספק נזירות. לכך כולן נזירים מספק וצריכין להתנות. וצ"ע אמאי לא תני תו [שאין כולכם נזירין] בשלמא לעיל לא מצי למתני בעבור פלוגתא דר"ט דא"כ לא הוה אמר ר"ט אין אחד מהם נזיר כדפי' לעיל. אבל הכא מצי למתני עכ"ל. וי"ל דאיידי דלעיל לא מצי למתני משום פלוגתא דר"ט. הלכך ה"נ לא תני תו. אבל הא קשיא דארבעה הוי מצי למתני הכא. דהא ששניכם נזירים דתנא לעיל לא תני ליה הכא דבר שכנגדו ואי אמרת שכולכם נזירים דתנא הכא קאי על הששה בלבד והוי כנגד ששניכם נזירים דלעיל א"כ לא תני שכולכם נזירים דומיא דלעיל דקאי אכולהו. ובאמת שלא מצאנו מספר ששה*) מתרבה בלשון הקדש. [*אך ראיתי במסכת מכות פ"ב משנה ד' ששתן קולטות א"כ יתכן שיאמר לנכח ששתכם כמו שבמספר שלשה נאמר בפ' בהעלתך צאו שלשתכם] ותרתי שכולכם נזירים לא ניחא ליה למתני. ובענין הספיקות שכתבו התוספות. בשלשה האחרונים. ופירשו שהספק

מחמת אותו שעליו הוא נודר שאינו יודע בודאי בעצמו אם הוא נזיר. אפשר לי לומר דבלאו הכי ספיקא הוי והיינו מצד המדיר שזה שהוא מדיר ואומר אם הוא נזיר. לפי שחושב שבודאי הוא נזיר וזה אינו שאע"פ שהוא נזיר אינו אלא מפני הספק וכי הזיר הוא לא נתכוין אלא לודאי. והוי דומיא דראשונים. שהאומר שזה חיה נתכוין לומר שודאי חיה הוא ואינה חיה ודאית. אלא ספק חיה. ומה שנחייבהו בנזירות הוא מפני הספק דמחית אינש נפשיה לספיקא. וכן האחרונים בעצמן זה שאומר שאחד מכם נזיר נתכוין לומר שודאי נזיר הוא ואינו אלא נזיר ספק ונחייבהו מפני הספק ועכשיו ספק כל התשעה שווים הם. וכל זה לדברי הר"ב והתוס'. אבל פירושם דחוק לומר דכולה מתניתין ר"ש הוא ודלא כהלכתא. ובפירוש המפרש בגמרא כתב ואמר לנו המורה דהך סתם מתניתין דהכא. מתוקמא אפי' לב"ה. דע"כ לא פליגי ב"ה עלייהו דב"ש דלעיל. אלא בטעות הקדש. אבל בספק הקדש כגון הכא דאין ידוע אם כוי זה מין חיה. או מין בהמה וכו'. אפילו ב"ה מודו דהוי נזיר. והרתיע לאחוריו נמי לב"ה הוי נזיר גמור ע"כ. וגם זה אינו נראה דא"כ ר' יהודה דפסקינן כוותיה בפ"ב דלא כהלכה. ועוד סתם מתני' דפ"ב דטהרות דתנן ספק נזירות מותר דלא כב"ה. אבל נראה כפי' הרמב"ם שכתב וכבר נקדם לך בפ' [ב'] מבכורים כוי יש בו דרכים שוה לחיה ולבהמה וכו'. ולפי' חל עליו הנזירות באיזה צד שיאמר כו' שכבר אמר אמת במקצת ע"כ. והוסיף ביאור בחבורו פ"ב מהלכות נזירות. וכל הדרכים האלו בעניני המצות. ולא בטבעו ותולדתו וכו' ע"כ. כלומר וזה אמת ודאי שיש בו דרך חיה. ודרך בהמה כו'. ונמצא שהוא נזיר ודאי ולא בא זה בכלל דלא מחית אינש נפשיה בספיקא: והאי דקתני ענבים לאפוקי מר"א דאמר אפילו עלין ולולבין. רש"י:

פרק ו

משנה א

עד שיאכל מן הענבים כזית. פירש הר"ב וה"ה לשיעור שתייה והיינו כמשנה האחרונה ור' עקיבא נמי הכי סבירא ליה דאמר כדי לצרף כזית. וכתבו התוס' [ד' ל"ח]. וקשה לר"ת דאין דרך התנא בשום מקום להקדים משנה אחרונה למשנה ראשונה בסדר. ועוד קשה דר' עקיבא כמשנה אחרונה שהקדימה והפסיק ביניהם במשנה ראשונה. ועוד קשה דלפי"ז היה לו לשנות במשנה ראשונה. עד שיאכל רביעית כיון דבאכילה פליגי דלישנא דמתני' משמע דבאכילה לא פליגי. לכן נראה לר"ת דמתני' דקתני ברישא עד שיאכל מן הענבים כזית היינו אליבא [דכולי עלמא] דבאכילה מודו כולי עלמא דבכזית

ולא פליגי אלא בשתייה דמשנה ראשונה עד שישתה רביעית יין כדרך כל שתייה ולא גמר שתייה מאכילה ור' עקיבא גמר כיון דכתיב (במדבר ו׳:ג׳) וענבים לחים וכו'. *)(מה ענבים). וי"ו קדריש דכתיב לעיל מיניה וכל משרת ענבים לא ישתה והשתא ו' דוענבים מוסיף על דלעיל דכי היכי דענבים בכזית. ה"נ שתייה הכתוב לעיל בכזית. ע"כ. ועוד כתבו ושתייה בכזית כיצד משערינן מביאין זית אגור ושוקעין בכוס מלא יין [*והיין יוצא ממנו] אם שותה כיוצא בו היינו כזית. ע"כ. [*וכמו שהגהתי כן הוא בפירש"י בחולין דף ק"ח [ע"ב ד"ה חצי זית] וכ"כ בשם התוספתא דמכילתין פרק נזיר שאכל]:

משנה ראשונה עד שישתה רביעית יין. כתב הר"ב וגמרינן אכילה משתייה וכתבו התוספות ואכילה משערינן דכמו שאכל מן הענבים נותנים בכוס מלא יין אם יוצא מן היין רביעית. הרי אכל כרביעית ע"כ. וכבר כתבתי לעיל דס"ל להתוס' דלא כהאי פירושא. אלא דבאכילה כולי עלמא לא פליגי דבכזית:

רביעית. מדה שיעור אצבעיים על אצבעיים ברום אצבעיים וחצי אצבע וחומש אצבע ואלו האצבעות שמשערים בהם הוא הגודל מאצבעות היד רמב"ם ועיין מ"ש במשנה ה' פ"ח דפיאה:

שרה. הוא לשון עברי וכל משרת ענבים:

ויש בה כדי לצרף. כתב הר"ב דס"ל היתר מצטרף לאיסור שהרי אמרה תורה משרת. ורבנן דרשי ליה ליתן טעם כעיקר שאם שרה ענבים במים ויש בהם טעם יין חייב. ורבי עקיבא נמי אית ליה טעם כעיקר ויליף לה מגיעולי עכו"ם ורבנן גיעולי עכו"ם חידוש הוא דהא בכל התורה כולה נ"ט לפגם מותר וגבי גיעולי עכו"ם אסור. ולרבי עקיבא נמי חדוש הוא. לא אסרה תורה אלא לקדירה בת יומא דלאו נותן טעם לפגם הוא ורבנן קדירה בת יומא נמי אי אפשר דלא פגמה פורתא והל"ל כי היכי דפגם מרובה שרי רחמנא אף פגם מועט שרי:

משנה ב

וחייב על היין בפני עצמו כו'. ונראה דעיקר חדוש לתנא קמא בא לומר חייב על הזגים בפני עצמן אם אכל לבד מן הזגים [ואההיא] אתא לאפלוגי ראב"ע כו'. תוספות:

ועל החרצנים בפני עצמן ועל הזגים בפני עצמן. עיין מ"ש בסוף פ"ט דב"מ:

שני חרצנים וזגן. פירש הר"ב דכתיב מחרצנים ועד זג ומיעוט חרצנים שנים ויש להם זג אחד כלומר ועל שניהם הכתוב אומר זג אחד. ומ"ש הר"ב ואין הלכה כראב"ע אלא האוכל מן החרצן והזג אינו לוקה עד שיאכל מהם כזית. אף על גב דלפי לשון המשנה שאמר ראב"ע אין חייב עד שיאכל וכו'. דמשמע דלהקל אתא וכלומר אפילו אכל כזית

מחרצנים. או מן הזגים אינו חייב עד שיאכל כו'. ואם כן ה"ל להר"ב לכתוב ואין הלכה כראב"ע. אלא כשיאכל החרצנים. או הזגים כזית לוקה. וכן לשון הרמב"ם. אבל סובר הר"ב שכמו שיש בדברי ראב"ע להקל כן יש בדבריו להחמיר שאם אכל חרצנים וזגן שיהא חייב. אפילו אם הוא בפחות מכזית שסובר שהתורה הקפידה שיהיו חרצנים שנים וזג אחד. ושאם אכל כך הרי הוא חייב ואפילו אין בהם כזית ויש בדבר להקל ולהחמיר. וכלפי הך סברא הוא דכתב שאין הלכה. אלא אינו לוקה עד שיאכל כזית:

משנה ג

סותר ל' יום. כתב הר"ב כלומר סותר עד שיהיה לו גידול שער של ל' יום כשהוא מגלח תגלחת של מצוה. לומר שזה שסותר היינו אם אין מיום שגלח. או גלחוהו לסטים. עד סוף ימי נזירתו ל' יום כגון שגלחוהו ביום מלאת צריך שימתין ל' יום אבל אם יש לו עוד ל' יום אינו סותר כלומר כיון דאיכא עדיין גידול שער שלשים יום וכ"כ התוס'. אבל הרמב"ם בפ"ו מהלכות נזירות כתב דלעולם אפילו בנזירות מרובה סותר ל' יום וכל אותן ל' יום כל דקדוקי נזירות עמו. אלא שאין עולין לו מן המנין:

או שספסף כל שהוא. פירש הר"ב דכתיב תער לא יעבור לרבות כל המעבירין דה"ל למכתב בתער לא יגלח ותניא מאחר שסופינו לרבות כל דבר מה ת"ל תער לפי שלא למדנו לתגלחת האחרונה דטהרה לאחר תשלום ימי הנזירות שיהא בתער דלא כתיב התם אלא וגילח ומסתבר דלמסקנת הגמ' דאינו מחייב אלא כעין תער אצטריך קרא לגופי' לומר שלא יהא חייב אלא כעין תער. וכי תימא תגלחת אחרונה מנלן שהיא בתער י"ל כמו שסובר רבי בברייתא דמן הכתוב עצמו אתה למד. תער וגו'. עד יום מלאת אמרה תורה אחר מלאת. לא תהא תגלחת. אלא בתער. כך נראה בעיני:

אבל לא סורק. כתב הר"ב אף על גב דהמשיר וכו'. מ"מ אינו סותר וכו' בצד עקרו של שער כלומר שלא יניח ממנו שיכוף ראשו לעיקרו:

לא יחוף באדמה מפני שמשרת וכו'. פי' הר"ב מין ממיני האדמה כו' כלומר ולא בכל אדמה אמר רבי ישמעאל ואפילו שאינו משרת ולגזור אטו משרת. ואע"ג דבגמ' איבעיא לן היכי תנן אי מפני שמשרת. או מפני המשרת ולא אפשיטא. פי' הר"ב להקל. וכן פסק הרמב"ם בפ"ה מהלכות נזירות. וכתב הכ"מ משום דקי"ל ספק נזירות להקל ע"כ. ותמיהני דמידי הוא טעמא להקל אלא משום דלא ליתי חולין לעזרה וכמו שכתבתי במשנה ה' דפרק קמא והכא דודאי נזיר הוא לא שייך האי טעמא כלל. אבל נ"ל דמעיקרא לא קשיא ולא מידי אפילו אי איתא דתני מפני המשרת אכתי לא הוה אלא גזירה דרבנן וכיון דלא אפשיטא כל ספק דרבנן להקל. ומ"ש הר"ב והלכה כרבי ישמעאל. וכ"כ

הרמב"ם. וכתב הכ"מ. ואף על גב דיחידאה הוא אפשר שסובר דר' ישמעאל לפרש דברי תנא קמא אתא ע"כ ולישנא דרבי ישמעאל אומר ל"ק כמו שכתבתי הרבה כיוצא בזה בפ"ג דבכורים מ"ו. אבל איכא למידק אמאי משמע ליה דלא לאפלוגי אתא. הלכך נראה לי דהא דפסק כר' ישמעאל משום דבגמרא איבעיא לן אליביה כמו שכתבתי או שמשרת תנן או המשרת ואמרינן נמי למאי נ"מ כגון דאיכא אדמה דלא מתרא כו' משמע דכוותיה קי"ל ולהכי איבעיא לן אליביה ומפרשינן מאי נ"מ:

משנה ד

אינו חייב אלא אחת. אין זה אלא בדיני אדם שאינו מחויב מלקות אלא אחר ההתראה על כל מלקות והוא מה שאמרו אמרו לו אל תשתה. אבל בדיני שמים כל זמן ששתה רביעית יין עבירה ועל כל גילוח [שערה] עבירה וכל טומאה שיטמא עבירה ועל זה תעשה היקש לכל איסורים שבתורה אין הפרש בזה בין איסור לאו ובין איסור כרת או איסור מיתת ב"ד. אבל תדע שהבא על הערוה איזה ערוה שתהיה חייב על כל ביאה וביאה בכלל [נ"א בפרט] ואם אנחנו לא נוכל להעניש עליו אלא עונש אחד. הקב"ה מעניש אותו על כל עבירה ועבירה ואם המיתו אותו ב"ד על א' מאלו העבירות והתודה נתכפר לו על הכל. [כדמוכח מתני' ב' דפ"ו דסנהדרין] מצד התשובה לא מצד שהעונש האחד שמענשין אותו ב"ד יכפר עונות הרבה. הרמב"ם:

אמרו לו אל תשתה אל תשתה. פירש הר"ב שהתרו בו בין שתייה לשתייה. ועיין מ"ש הר"ב במשנה ז' פ"ג דמכות:

אמרו לו אל תטמא אל תטמא וכו'. עיין מה שכתבתי שם:

משנה ה

שהיוצא מן הגפן לא הותר מכללו. פי' הר"ב כגון לשתות יין מצוה דאמרינן מיין ושכר יזיר לאסור יין מצוה כיין הרשות מסיים הרמב"ם. אבל בטומאה לא אמר לא יטמא בלבד. אבל אמר לאביו וכו'. משמע דמדסתם וכתב מיין ושכר יזיר ילפינן והכל בכלל ואפילו דמצוה. אבל בגמ' בפ"ק דף ג' ע"ב. משמע בהדיא דמיתורא קא דרשינן דהא כבר כתיב (במדבר ו':ד') מכל אשר יעשה מגפן היין ואע"ג דדרשינן נמי לחייב בנזירות לנוזר מן האחד בלבד. כמ"ש בפרק קמא משנה ב'. הא אמרינן התם דאם כן לימא קרא מיין מאי ושכר שמע מיניה תרתי. עוד שם בגמ' יין דמצוה מאי היא. קדושא ואבדלתא ליכא למימר שאף על פי שמצות עשה מן התורה לקדש יום השבת בדברים שנאמר (שמות כ':ח') זכור את יום השבת לקדשו. זה שמקדשין על היין מד"ס הוא [כמו שכתב הרמב"ם בפרק כ"ט מהלכות שבת] ואם כן קרא יתירה לאו להכי אצטריך. ומשני כגון שנשבע

לשתות וקמ"ל קרא יתירה דחייל עליה נזירות אף על גב שנשבע לשתות. כ"פ התוספות וכ"כ הרמב"ם בפ"ז מהלכות נזירות:

בתגלחת מצוה. פירש הר"ב דמצורע דאתי עשה ודחי לא תעשה דתער לא יעבור על ראשו וכ"כ הרמב"ם. ותימה דהא איכא נמי עשה דגדל פרע שער ראשו [וכ"כ הרמב"ם עצמו בתחלת הל' נזירות שזו מצות עשה היא ועוד מנה שם מצות עשה דכל היוצא מפיו יעשה] ולא אתי עשה ודחי לא תעשה ועשה. וכמ"ש במשנה יו"ד פ"ד דיבמות. ובגמ' [מקשינן] ותגלחת לא תותר מכללה קל וחומר מיין וכו'. אמר רחמנא ראשו אמר רחמנא זקנו פי' גבי מצורע. וכן לעיל דף מ"א. ושם פי' התוספות בהדיא דלהכי איצטריך ראשו דאל"ה הוה מקיימינן בנזיר ומצורע דיגלח כל שערו בשאר גופו. אבל ראשו יהיה אסור לגלח דלא אתי עשה דוגלח דמצורע ודחי לא תעשה דנזיר דתער לא יעבור על ראשו ועשה דגדל פרע שער ראשו. שוב ראיתי בספ"ז מהלכות נזירות שהרמב"ם עצמו הקשה קושיא זו דהא ל"ת ועשה הוא. וניחא ליה מפני שכבר נטמא הנזיר בצרעת וימי חלוטו אין עולין לו והרי אינו קדוש בהן ובטל העשה מאליו ולא נשאר אלא לא תעשה. ע"כ. והשיג עליו הראב"ד דבריש יבמות [דף ה] אמרו דהוה ליה לא תעשה ועשה שישנו בשאלה והיינו דקילי ע"כ. ומיהו התם לא אמרו כך אלא דלא ליליף מנזיר מצורע לכל התורה שיהיה דוחה לא תעשה ועשה. אבל דביה גופיה דחי ילפינן מראשו וזקנו [ואיצטריך תרווייהו כדאיתא התם] ומעתה סוגיא דהכא ודהתם דלא כהרמב"ם. ומ"ש הכ"מ בישוב זה דגמרא חדא מתרי טעמי נקט אינו מתיישב כלל דבשלמא לענין דלא ליליף מינייהו בעלמא איכא למימר דחד מתרתי נקט אבל אי איתא סברת הרמב"ם. דאין כאן עשה כלל למאי איצטריך למכתב ראשו וזקנו. ואפשר דלסברא של הרמב"ם אה"נ דראשו וזקנו לא אתי אלא להקפה. כאידך ברייתא דבריש יבמות:

ובמת מצוה. פירש הר"ב דכתיב לאביו וכו'. גמרא דהכא ודריש פרק דלקמן. ומה שכתב הרמב"ם בסוף פרק ז' מהלכות נזירות. ודברים אלו דברי קבלה הם. ריי"ל כמ"ש בפירושו ובא בקבלה לאביו לא יטמא. אבל מטמא למת מצוה ע"כ. ותניא איזו מת מצוה כל שאין לו קוברים. קורא ואחרים עונים אותו אין זה מת מצוה. גמרא דף מ"ג ע"ב:

וקרבנותיו שתי תורים או שני בני יונה. אחד לעולה. ואחד לחטאת וכבש בן שנתו לאשם:

ואינו מביא קרבן אלא א"כ היה מעורב שמש. ולכאורה קאי אמצורע והכי קאמר ומצורע [טהרתו] תלויה בתגלחתו וכי גלח צריך שיטבול ואינו מביא קרבן עד שיעריב שמשו אחר שטבל. אי נמי יש לפרש דקאי אנזיר. וכן רש"י מפרש ונזיר אינו מביא קרבנותיו.

אלא א"כ היה מעורב שמש שטובל בשביעי ומביא קרבנותיו בשמיני. וכן אם לא טבל בשביעי עד לשמיני אינו יכול להביא קרבנותיו בו ביום עד התשיעי. אע"ג דלדידי' במצורע אין צריך הערב שמש [*כדמסיים בהדיא ויהיב טעמא. לפי שהוא טהור ועומד משעת טבילה הראשונה דהא כתיב ביה וטהר ע"כ] מכל מקום נוכל לפרש אף לדעת הר"ב דאנזיר קאי וכן נראה שפירש הרמב"ם. וכך כתב בחיבורו הרי שהזה בשלישי ובשביעי ולא טבל ונתאחר כמה ימים. כשיטבול. יעריב שמשו. ויביא קרבנותיו למחר. והכ"מ לא כתב מנין לו ונ"ל דהיינו הך בבא:

משנה ז

היה מביא שלש בהמות חטאת עולה ושלמים ושוחט את השלמים ומגלח עליהם. לשון התוס' אחרי שאמר הכתוב שעל השלמים יגלח דין הוא שיקדימו וקשה א"כ למה הקדים חטאת ועולה לשלמים ע"כ. וכן משמע לישנא דושוחט את השלמים לומר דמקדים לשחוט השלמים אבל הר"ב העתיק שחט את השלמים וללשון זה י"ל דה"ק דאשחיטת שלמים מגלח ולא על הקודמים. והשתא ניחא דנקטינהו כסדרן וכן הם כתובים בפרשה בין בהבאה בין בעשייה ולפיכך נראה שכסדרן בכתוב כן הוא סדרן דמנלן לשנות הסדר ממה שסדורין בכתוב וכן לשון הרמב"ם בפ"ח מה"נ ושוחט החטאת תחלה ואחר כך העולה ואח"כ שלמים ואח"כ מגלח ובפי' המשנה פסק כרבי יהודה הרי שסובר דלר"י שחיטת שלמים באחרונה ועליהם מגלח ובזה מסולק כל מה שנדחק הכ"מ לומר שהרמב"ם פוסק בסדורן כר"א ובגילוח על השלמים [פסק כר"י] ואע"ג דלר"י השלמים קודמים שזהו דוחק גדול מאד שלפי זה לקח לו הרמב"ם שיטה מדנפשיה דמנלי' למעבד הכי לשחוט החטאת ראשונה ולגלח על האחרונה והא ודאי דלא כמאן לסברת הכ"מ. אבל לדידי ניחא שהרמב"ם מפרש דר"י הכי ס"ל וכוותיה הוא דפסק. ומשום דתנאי כוותיה ס"ל בברייתא אבל בסדור הקרבנות אין מחלוקת בין ר"י לר"א ולפיכך נקטינהו ר"י נמי חטאת עולה ושלמים. ולפי דעתי א"א שיחלוק ר"י בסדור הקרבנות שהרי בפרשה כך הם סדורים בעשיה. ועיין מ"ש בסוף הפרק בס"ד. אבל קשה קצת לשון דר"א שאמר החטאת קודמת בכ"מ איתא דר"י נמי ס"ל דקודם בנזיר ולא פליגי אלא בגילוח אי קודם מאי בכל מקום דקאמר לא לימא אלא שהחטאת קודמת וי"ל שהאמת הוא אומר אע"ג דלא איצטריך למימר:

ושוחט את השלמים. פירש הר"ב דכתיב וגלח את ראשו פתח אהל מועד ומפרשינן לקרא וכו'. דאי פתח אהל מועד ממש. א"נ כנגד הפתח בזיון מקדש הוא כדאיתא בגמרא.

ועיין משנה דלקמן [*וגי' הר"ב שחט כתבתי לעיל] ומקום גילוחו שנינו בפ"ב דמדות משנה ה':

ומגלח עליהם. שתהיה תגלחת ואחר שחיטתן. הרמב"ם:

ואם גילח וכו'. אתיא ככ"ע כדמוכח במשנה י' ובירושלמי יליף ליה מן ואת האיל יעשה. דיעשה יתירה דה"מ למכתב ועשה את חטאתו ואת עולתו ואת האיל זבח השלמים:

משנה ח

הראויה כו'. כתב הר"ב דכבשה אינה ראויה וכו' היינו בנזיר דכתיב ביה כבשה וכבש ואיל. אבל בעלמא ראויה היא לשלמים:

ומשלח תחת הדוד. פי' הר"ב של שלמים ואם שלח תחת חטאת יצא. בגמ' יליף לה מדכתיב זבח:

ואם גילח במדינה. כתב הר"ב ואע"ג דכתיב פתח אהל מועד כו' עד שיהיה פתח כו'. הכי דריש אבא חנן בברייתא ודרשא דלעיל דבשלמים הכתוב מדבר סתם ברייתא היא ותפיס הר"ב לתרוייהו וכן הרמב"ם בפ"ח מה"נ משום דס"ל דהכל במשמע [*וכאשר הגהתי בדברי הר"ב כן הוא בגמרא]:

במדינה. פי' הר"ב בירושלים. עמ"ש במ"ג פ"ק דשקלים:

ואם גילח במדינה היה משלח כו'. כן גירסת הספר וכן בסדר המשנה דבבלי וירושלמי והכי ס"ל רבי יהודה בברייתא טהורים כאן וכאן היו משלחים. טמאים כאן וכאן לא היו משלחים וכן פסק הרמב"ם בפ"ח מהלכות נזירות. ותמה הכ"מ ואמאי לא פסק כחכמים דפליגי בברייתא [והביאם הרמב"ם בפירושו] וסברי דאינו משלח אלא נזיר טהור שגלח פתח אהל מועד וכן הוא סתם מתני' ע"כ. וזהו כנוסחא אחרינא והיא נוסחת הר"ב ג"כ. וכן פסק הלכה. וכן נראה שהיא נוסחת הרמב"ם בפירושו אבל בחבורו נראה לי שתפס הנוסחא שבספרים דלא גרסי' לא:

הכל משלחין. כתב הר"ב טהור וכו' וטמא במקדש. ויליף לה בגמ' מזבח לרבות חטאת בנזיר טהור ואשם בנזיר טמא. והרמב"ם בפ"ו מה"נ אע"ג דפסק דשער נזיר טמא יקבר כתב שאם גילח במקדש והשליכם תחת דוד האשם יצא. והכ"מ לא כתב מנין לו. ונ"ל דמן התוספתא למד כן דאיתא התם טמא שבמדינה יקבר. הטמא שבמקדש משלח תחת הדוד של חטאת ושל אשם. דברי ר"מ. ואח"כ שונה פלוגתא דר"י וחכמים. וחוזר ושונה אם שלח תחת דוד חטאת ואשם יצא ואין אשם אלא בשל טמא. ש"מ דלד"ה יצא בדיעבד:

משנה ט

או שלקן. בפרק שני דפסחים משנה ו' פי' הר"ב דשליקה בשול יותר מדאי עד שנימוח. ושם כתבו התוספות דף ל"ט דאפילו הכי לא הוי הכא זו ואין צריך לומר זו דקמ"ל דבשליקה אינו יוצא מתורת בשול:

וחלה מצה אחת. דיניהן במ"ב פ"ז דמנחות:

ואחר כך הותר הנזיר לשתות יין ולהטמא למתים. כתב הר"ב דכתיב ואחר ישתה הנזיר יין אחר המעשים כולם. ברייתא. ופירש"י אחר המעשים כולם אחר קרבן ואחר התגלחת ותגלחת מעכבת ע"כ. והיינו דלא תני הותר לגלח לפי שכבר גלח שהרי גילוח מעכבת:

רבי שמעון אומר כיון שנזרק עליו אחד מן הדמים כו'. כתב הר"ב כתיב הכא ואחר וכו' וכתיב אחר התגלחו ולקח הכהן את הזרוע וגו'. והניף וגו' אחר התגלחו וגו' מה התם אחר מעשה יחידי פירש"י דלאחר גילוח עביד תנופה אף כאן אחר מעשה יחידי אחר קרבן אף ע"פ שעדיין לא גילח ותגלחת לא מעכבא ע"כ. ובגמרא אימא עד דאיכא תרוייהו דמה התם אחר תגלחת כדכתיב אחר התגלחו. אף כאן נמי אחר התגלחו. ומשני אי הכי גזרה שוה למה לי:

כיון שנזרק כו' הותר כו'. כתב הר"ב וכן הלכה. וכן פסק הרמב"ם בפ"ח מהלכות נזירות אע"פ שבפירושו כתב דאין הלכה כרבי שמעון. ותמה הכ"מ לפסוק הלכה כרבי שמעון דלא כתנא קמא ומסיק דבברייתא ר"א כת"ק ור"ש כחכמים. ותו אשכחן סתמא כר' שמעון דלא כרבי אלעזר במשנה ה' פ"ד דתנן נזרק עליה אחד מן הדמים אינו יכול להפר ומוקי התם בגמרא דלא כר"א. דאי כר' אלעזר כיון דתגלחת מעכבת אסירא בחמרא ומצי מיפר. ומכיון דאשכחן סתמא דלעיל כחכמים אע"ג דסתם דהכא כר' אלעזר נקטי' כסתמא דאתיא כחכמים עכ"ד. ולי קשיא דמה לי סתמא כחכמים ומה לי סתמא כר"א כיון דאשכחן לר' דסתם לעיל ואח"כ שנה כאן מחלוקת יש לנו לפסוק ככללא דסתם ואח"כ מחלוקת אין הלכה כסתם. וכ"ש הכא דסתם דלא כסתמא דלעיל. ואפשר דהא דאמרינן דאין הלכה כסתם כלומר שאין זה בכלל הלכה כסתם משנה. אבל לא לומר שהלכה כדעת החולק אלא הרי הסתם ודעת החולק הוא כשאר החולקים שלא הכריע בהם רבי במשנתו הלכה כמאן. והלכך פסקינן כחכמים דברייתא [*ועיין ברפ"ו דכלים] אבל נ"ל דאין צריכין לכל זה דטעמו דהרמב"ם לפי שבסה"פ חזר ושנה רבי עצמו לדר"ש בלשון חכמים כדתנן וחכ"א יביא שאר קרבנותיו וטעמייהו כדפי' הר"ב דס"ל אחר מעשה יחידי וכו' וזה אמת ברור. ברוך שהנחני בדרך אמת:

הותר וכו'. משמע ודאי מיד הותר ועיין מ"ש ספ"ח:

משנה י

תגלחתו פסולה. כתב הר"ב דאמרינן לעיל לר"א סותר ז' ימים. לפום ריהטא כתב כן דסתמא תנן לעיל משנה ג' דסותר ל' יום. ומיהו בגמ' דהתם דף ל"ט ע"ב אמרינן דלר"א סותר שבעה ימים בלבד. וטעמא כי היכי דגדלי שערות דקים להו לרבנן כל ז' יומין אתיא מזיא כדי לכוף ראשו לעקרו:

רבי שמעון אומר אותו זבח לא עלה לו אבל שאר זבחים עלו לו. פי' הר"ב דסבר דאם גלח על עולת נדבה ושלמי נדבה יצא. גמ'. ויליף לה דאמר קרא (במדבר ז':פ"ח) ונתן על האש אשר תחת זבח השלמים ולא כתב על שלמיו. ופי' יצא היינו מצות גילוחו. אבל ידי נדרו דקרבן נזיר לא יצא. וכדתנן בריש זבחים שלא עלו לבעלים לשם חובה. והיינו דקאמר אותו זבח לא עלה לו:

משנה יא

רבי אליעזר אומר סותר את הכל. כתב הר"ב לא כל הימים קאמר דהא אמר כל לאחר מלאת שבעה סותר. גמ':

וחכמים אומרים יביא שאר קרבנותיו [**וכו**']. פירש הר"ב רבנן לטעמייהו. דאמרי אחר מעשה יחידי מותר לשתות יין ומותר לגלח. הלכך קודם שנטמא היה ראוי לתגלחת. קצת יש לדקדק מדכתב ומותר לגלח שסובר כמו שכתבתי במ"ז דלר"י שכן הלכה מצות הגילוח אחר השלמים שקרב לאחרונה. אבל מ"מ קשה. דלמאי נקט כלל דין הגילוח ושני מלישנא דר"ש ור"א דלא נקטי אלא שתיה וטומאה וגילוח מכ"ש דלר"א גילוח מעכב ולרבי שמעון נהי דלא מעכב. מכל מקום מצותו קודמת:

ומצאה שמתה. ונטמאת עליה. רש"י:

פרק ז

משנה א

אבל מיטמאין למת מצוה. נזיר מפרש במשנה ה' פ' דלעיל מדכתיב גביה לאביו ולאמו כו'. וה"נ כתיב בכה"ג:

ואל יטמא נזיר שהוא מביא קרבן כו'. שקדושתו עדיפא כיון שהזקיקתו תורה להביא קרבן על טומאתו. תוס':

יטמא נזיר שאין קדושתו קדושת עולם. ואפי' אמר נזיר עולם מ"מ סתם נזירות הוה שלשים יום. תוס'. ואפשר נמי לומר שקדושתו לא היתה עליו מעולם אלא משנזר. [*משא"כ כהן גדול שאע"פ שלא היתה עליו קדושת כהן גדול אלא משנתמנה להיות כהן

גדול מ"מ היתה עליו קדושת כהן הדיוט. ושאלני בני האלוף כמהר"ר שמואל יצ"ו שהרי אפשר שיהיה נזיר מעולם. דהיינו כשהדירו אביו וכדתנן במ"ו פ"ד והשלים הוא אח"כ ונדר נזירות עולם ומשמע נמי דבנו סתמא תנן והיינו אף משנולד. ושמשון יוכיח שהיה נזיר עולם מבטן אמו. והשבתיו דסברא פשוטה היא שאין האיש מדיר בנו כל עוד שאין הבן יודע להשמר ולהזהר מכל אשר יצוהו אביו מדיני הנזירות. שאע"פ שכשהוא עודו מוטל בעריסה אמו שומרתו. הנה כשיכול להלוך אנה ואנה לא תועיל לו שמירת אמו שהיא מתעסקת בשאר צרכי הבית שכן ר"י קרי לאשתו ביתו [שבת קי"ח] כמ"ש בפ"ק דסוטה מ"א בד"ה ר"א כו' ואין לכל אדם יכולת לשכור שומר וכדי שלא נאמר שנתנו חכמים דבריהם לשיעורין על כרחינו צריכים לומר דהא דתנן שמדיר בנו בנזיר. היינו משהגיע לחינוך שהוא יודע להזהר מדיני הנזירות כשמלמדין אותו. וכי הא דתנן בספ"ג דסוכה לענין לולב ובברייתא התם מפורש שכן גם לענין תפילין ושאר מצות וה"נ דכוותה ואף בסוגיא שעל מ"ו דפ"ד הכי מוכח דאע"ג דכתב הר"ב לעיל שם דהלכה היא מפי הקבלה היינו שפירש כדברי רבי יוחנן אבל ריש לקיש אמר דטעמא כדי לחנכן במצות. וא"כ קודם שמגיע לכלל חינוך אין כאן נזירות כלל אף מאביו. ואין נראה שיחלוק עליו ר' יוחנן בזה. דאל"כ כי קא מקשה בסוגיא כמה זימני בשלמא לרבי יוחנן כו' ה"ל להקשות ג"כ בשלמא לר"י בנו סתמא קתני אלא ודאי דאף לר' יוחנן מסתמא כפי הסברא דדוקא בשהגיע לחינוך הכי אגמרו לה. וא"כ לא משכחת שיהיה נזיר מעולם אלא מאחר שהגיע לחינוך אליבא דכ"ע ואין להשיב עלי מדהרמב"ם לא כתב בחבורו דדוקא בהגיע לחינוך שהרי כך דרכו להעתיק המשנה כצורתה]:

משנה ב

על אלו טומאות כו'. כתב הרמב"ם למעוטי עצם כשעורה שאינו מטמא באהל. גמרא. ופירשו התוס' [דתנא] והדר מפרש:

על המת. פי' הר"ב אע"פ שאינו שלם וכו'. וכ"כ הרמב"ם דאלת"ה על כזית מן המת [מגלח]. על עצמו לא כ"ש. ובריש פ"ב דאהלות מפרש לה הר"ב לנפל שלא נתקשרו איבריו וטעמא דהתם תנן בהדיא רוב בנינו ורוב מנינו על כרחין לנפל הוא דאתא. ומיהו יש לדקדק אמאי לא מפרש על המת דהכא כמו על המת דהתם. ובגמרא רבי יוחנן מוקי לי בנפל כי התם. ורבא מוקים לה ברוב בנין וכו'. והרמב"ם ברפ"ז מהלכות נזירות כתב לתרוייהו ובזה הוא מונה י"ב טומאות עד ועל עצם כשעורה. ולא עד בכלל. לפי שאין לעצם כשעורה טומאת אהל. ואע"פ שתמה עליו הכ"מ שמנה שדרה וגולגולת לשנים וכדפירש נמי הר"ב ובגמרא בעיא דלא איפשיטא היא. [*ועיין מ"ש בזה ברפ"ב דאהלות]

וטעמא דשיעור כזית מפרש הר"ב בספ"ו דעדיות ומשנה ה' פרק ב' דאהלות. ומה שכתב הר"ב ברוב בנין. עיין בזה ספ"ו דעדיות. ורפ"ב דאהלות. ומה שאמר הר"ב אפילו אין בהן רובע הקב עיין בפירושו למשנה ז' פ"ק דעדיות ומ"ש שם:

נצל. לשון הפרש כמו ויצל אלהים (בראשית ל"א:ט') רש"י:

[*__ועל מלא תרוד כו'__. פי' הר"ב כף גדולה שמחזקת מלא חפנים כחכמים בברייתא. ודלא קתני במשנה מלא חפניים נ"ל לפי שאין מדרך העולם ליקח בחפניו רקבון של המת אלא בתרוד וכיוצא בו]:

ועל חצי לוג דם. משמע מפי' הר"ב דהלכה היא. ועיין מ"ש בסוף פרקין:

על מגען. חוץ מן הרקב שאינו מטמא במגע שא"א שיגע בכולו שהרי אינו גוף א'. רמב"ם פ"ז מה"נ ועיין מ"ש במשנה ה' פ"ג. [*ובפי' הר"ב דמ"ב פ"ב דאהלות ומ"ש שם]:

על אלו כו'. כתב הרמב"ם למעוטי סככות ופרעות. גמ'. ופירשו התוס' דתנא והדר מפרש:

ומביא את קרבנותיו. לא גרסינן במשנה. דבגמ' מיבעיא ליה. ואע"ג דאפשיטא ליה דמביא את קרבנותיו מ"מ ש"מ דל"ג ליה וכ"כ התוס':

משנה ג

[*__אבל הסככות והפרעות__. הארכתי בפירושם בס"ד במשנה ב' פ"ח דאהלות]:

ובית הפרס. ואף טומאת בית הקברות תנן בפ' ג' משנה ה' דאינה סותרת אבל לאו מלתא פסיקא היא. שהרי יכול להטמאות בבית הקברות במתים שלשם. ויסתור. לפיכך לא תני ליה הכא:

וארץ העמים. שנזר בארץ ובתוך ימי נזירותו יצא לארץ העמים ונכנס. והא דתנן בפ"ג מ"ו מי שנזר וכו'. ואח"כ בא לארץ כו' בה"א נזיר בתחילה וסותר הקודמין התם טעמא לפי שעשה נזירתו בח"ל וכו'. רש"י ועיין מ"ש לעיל:

והגולל והדופק. פי' הר"ב כיסוי הארון והארון עצמו. ובמשנה ד' פ"ב דאהלות מפרש בע"א. התם כפי' ר"ת והכא כפירש"י:

ורביעית דם. פי' הר"ב אפילו על משאו כו'. גמ' [דף נ"ג] לאפוקי מר"ע דסוף פרקין דאלת"ה לא איצטריך. דהא מרישא דתנן על חצי לוג דם ש"מ דעל רביעית דם לא:

ואהל ורובע עצמות. פירש הר"ב אם האהיל על רובע כו'. וצ"ע לישנא דורובע. והרמב"ם פירש ואהל. ר"ל שנגע באהל המת או אם האהיל על רובע עצמות והוא ענין מ"ש רובע עצמות. וכן פסק בחבורו [פ"ז] נגע באהל המת:

ורובע עצמות. כתב הר"ב אבל על מגע ומשא מגלח. גמ'. דאלת"ה לא איצטריך למתנייה. דהא מרישא דתנן ועל חצי קב. ש"מ דעל רובע לא. והרמב"ם בחבורו לא כתב כן בהדיא. אבל הניחו במשמע מדכתב או שנטמא באהל רובע עצמות וכו' שאינו סותר. דש"מ דהא נטמא במגע ובמשא רובע עצמות דסותר. ולא ידעתי למה לא פירש כן בהדיא:

וכלים הנוגעים במת. פירוש בעודם נוגעים שאינן מטמאין טומאת ז' אלא בחבורין ראב"ד פ"ז מהלכות נזירות. [*והכ"מ כתב שכן גם דעת הרמב"ם. אבל כשלמדתי מסכת אהלות יגעתי ומצאתי שלא כן הוא כדברי הכ"מ אלא דלהרמב"ם א"צ חבורין לשום כלי. וגם הראב"ד אינו מצריך חבורין אלא לכלי שטף. ועיין לקמן בד"ה ומזה כו']:

וימי ספרו וימי גמרו. וצ"ע דלא ליתני אלא ימי ספרו. וליכא למימר אבל גמרו סותר. דא"כ מאי נ"מ במה שימי ספרו אינו סותר. הרי כבר סתר מטעם ימי גמרו. תוס':

על אלו אין הנזיר מגלח. לפי שלא נאמר בו וכי יטמא לנפש אלא וכי ימות מת עליו עד שיטמא מטומאות שהן מעצמו של מת. רמב"ם. וכ"כ התוספות בד"ה ורביעית דם:

ומזה בג' ובז'. כתב הר"ב הא לא קאי אימי ספרו כו' ומשמע דאאינך כולהו קאי. ובארץ העמים מפורש בגמ' דדוקא למת טמא בגושה ולא באוירה. ובאהל וכלים להרמב"ם א"צ הזייה ויהיב טעמא כדי שיהא עולין לו ככתוב בחבורו פ"ז אע"פ שבפירושו לא משמע כן. בתוס' נחלקו ר"ת סובר דבכלי מתכות צריך הזייה. ור"ח כהן השיב לו איזה בית אשר תבנו לי דכל שהנזיר מגלח הכהן מוזהר עליו ע"ש ולפי מה שאמר לעיל דדוקא בחבורין צריך הזייה נ"ל דלא קשיא דכשאינו בחבורין אין הנזיר מגלח ואין הכהן מוזהר עליו. [*וזהו לפי מה שהוא מובן מל' הראב"ד פ"ז מהלכות נזירות שהעתקתיו לעיל. אבל מדבריו שבפ"ה מהט"מ מבואר דבכלי מתכות אינו מצריך חבורין. ולפיכך קושית ר"ח כהן במקומה עומדת. וראיתי להרמב"ן בפירוש החומש ריש פרשת חוקת על בחלל חרב שכתב והנראה מן הסוגיות במשנה ובגמ' שהוא מטמא במגע ובמשא כמת אבל אינו כמוהו לטמא באהל. שמא מצאו בו מיעוט מן הכתוב באהל. אדם כי ימות באהל שאינו רק על האדם עצמו. ואם היה החרב שנטמא במת מטמא באהל. היו הכהנים אסורים בכל הבתים שבכלן החרב טמא ויהיה מטמא אותם באהל. וכן נראה עוד בגמ' שאין החרב הנוגע במת מטמא אדם להצריכו הזאת ג' וז' אע"פ שהאדם הזה הנוגע בו אב לטומאה. והיה זה מפני שבכתוב השני שאמר והזה על האהל כתוב (וכל) הנוגע (במת או) בעצם או בחלל. ולא אמר או בחלל חרב. וא"כ הרי החרב כחלל לטמא במגע [ובמשא] טומאת ז' אבל לא לטמא באהל ולא להצריכו הזאה. ואין הנזיר מגלח עליו ואין הכהן מוזהר ממגעו כלל והוא הקרוב והנראה מדברי רז"ל. עכ"ל]:

ואינו סותר את הקודמים. ומתחיל ומונה מיד. והוא שתהא נזירות מרובה כדי שיהא בו גידול שער שלשים יום לאחר שנתגלח בתגלחות שתים של מצורע. רש"י:
באמת אמרו. עיין בפירוש הר"ב ריש פרק שני דתרומות:

משנה ד

וכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח כו'. עיין משנה ד' פי"א דפרה ומ"ש שם בס"ד:
אינו דין שיהא הנזיר מגלח על מגעו ועל משאו. וה"ה דהל"ל על אהילות דלר"ע אית ליה האי סברא אלא משום דלגבי שעורה דקמייתי ליה מינה מק"ו לא מצי אמר על אהילות לא אמר נמי גבי רביעית דם. רש"י. [*ועיין לקמן]:
אין דנין כאן ק"ו. פי' הר"ב שעצם כשעורה הלכה היא ואין דנין וכו'. וצ"ל דהא דאמרן לעיל משנה ב' דחצי לוג דם הלכה היא כדמשמע מפירוש הר"ב דזהו דוקא לענין אהל. [*ולרש"י שכתבתי לית ליה לר"ע הלכה כלל]:
והרציתי. פירשתי בסוף יבמות:

פרק ח

משנה א

שאמר להם אחד. דהא [או] הודע אליו חטאתו כתיב (או הודע אליו) מ"מ. רש"י. ובברייתא היא רפ"ג דכריתות. ומ"ש הר"ב דאם מכחישין כו'. ועיין ספ"ה דמס' טהרות. ומ"ש הר"ב ומתני' אייריי כו'. שאם היה העד אצלם במקומם. להרמב"ם באותו חצר או בית ולהראב"ד באותו מעמד פ"ט מה' נזירות. ומ"ש דה"ל כספק טומאה בר"ה דספק טומאה בר"ה [כו'] לא מהכא ילפינן אלא כמ"ש הר"ב במשנה י"א פ"ד דטהרות. ולהכי כתב כספק כו'. ועיין מ"ש במשנה ד' פ"ח דעדיות:
ומגלחין. אם הם נשים או קטנים. דאילו גדולים אין מגלחין. משום דאסורים בהקפת ראש מספק. גמ':
ומביאין קרבן טומאה וקרבן טהרה. ואע"ג דספק טומאה ברה"י ספקו טמא מדאורייתא. אין לטמא שניהן מכח זה. ולייתו שניהם קרבן טומאה. כיון דממ"נ חד מיניהו טהור דמסוטה ילפינן ולא ילפינן אלא דבר שיכול להיות. הר"ש במשנה ה' פ"ח דתרומות:
וסופרין כו'. ואומר אם אני הוא הטמא קרבן טומאה שנעשה כבר שלי וקרבן טהרה שנעשה כבר שלך. תוס':
אלא מביא חטאת העוף. כתב הר"ב ואשם אינו מביא כרבנן דאמרי לעיל [כו']. רצה לומר בגמ' פ"ג דף י"ח וילפי להו מדכתיב (במדבר ו':י"א) וקדש את ראשו ביום ההוא.

ההוא אע"פ שלא הביא אשמו. ע"כ. וכתב רש"י ועולת העוף אי בעי מייתי לה לשם נדבה. ואי בעי לא מייתי לה כלל. כיון דדורון בעלמא הוא. לא מעכבא. והרמב"ם בפ"י כתב שאינו מביאה לפי שאינה מעכבת. וכתב הכ"מ תמיה לי אע"פ שאינה מעכבת למה לא יביאנה. ויתנה עליה:

ועולת בהמה. כדי לגלח על אחד מן הדמים. שכיון שהוא ספק טמא. בסוף שלשים אינו רשאי לגלח בלא הבאת קרבנותיו. תוספות. והכי תניא בתוספתא דמתני' דלקמן וחטאת אינו יכול להביא שאין חטאת בהמה באה מספק. ושלמים טעונים לחם וזרוע בשלה. ואין שלמים כאלו באים נדבה. תוספות פרק בתרא דנדה דף ע':

אמר רבי יהושע נמצא זה מביא קרבנותיו לחצאין. גמ' ולייתי ומה בכך ומשני לא אמר ר' יהושע אלא לחדד בה את התלמידים פירש"י שיהיו נושאין ק"ו בעצמן ומה ר"י שיודע הוא בעצמו שאין בדבריו ולא כלום משיב דבר שאינו משנה ק"ו לשאר כל אדם שאפי' יודע שאין בדבריו ולא כלום ושאר חביריו יהיו מלעיגים עליו לא ימנע מלשאול כל צרכו וכו':

משנה ב

אוכל בקדשים אחר ששים יום כו'. כתב הר"ב אבל קודם לכן לא כו' ולאחר ל' יום מגלח מוקי לה בגמ' באשה וקטן דלאו בני חיובא דהקפת ראש נינהו כדלעיל. ומ"ש הר"ב ומביא ב' צפורים והם נעשים בחוץ ולא הוי בהו משום חולין בעזרה. בגמ'. ומ"ש ועולת בהמה. משום ספק נזיר דאלו חטאת ושלמים לא. כמו שכתבתי לעיל. ועוד דהכא דספק מצורע הוא ואינו יכול להניף ושלמי נזיר טעונות תנופה. תוס' דנדה [שם]. ומ"ש הלכך צריך להמתין שלשים יום שלספק נזירות לשון הרמב"ם לפי שאינו מתנאי טהרה שלא יהיה בין תגלחת ותגלחת אלא ז' ימים ולא יותר. אלא הכוונה שלא יהיה פחות. ע"כ. ומ"ש ולמחרת יום תגלחתו מביא קרבן מצורע כו' ומביא חטאת העוף שחטאת בהמה אינה באה על הספק. תוספתא בפרק בתרא. ומסיים בה הכי להביא חטאת העוף אינו יכול שעשיר שהביא קרבן עני לא יצא [כדתנן במשנה י"ב פרק י"ד דנגעים] כיצד עושה יכתוב נכסיו לאחר ומביא קרבן עני [וע"ש משנה י"א אימתי כותב] ופסקה הרמב"ם בסוף הלכות נזירות. וכ"כ התוספות סוף פרק דלעיל דף נ"ה. ומ"ש ותגלחת מצורע אינו עולה לא לתגלחת נזיר טהור. ולא לתגלחת נזיר טמא. כך השיב רשב"י לתלמידיו. לפי שאינן שוין. דגילוח חילוטו של מצורע לגדל שער של ימי ספרו. וגילוח נזיר טהור להעביר דא"צ עוד גידול. וגילוח דימי ספירו שהוא ג"כ להעביר מ"מ גילוחו לפני זריקת דמים. שהרי ביום השביעי מגלח וביום השמיני מביא קרבנותיו [כדתנן במשנה ו' פ"ו].

וגילוח דנזיר טהור אחר זריקת אחד מן הדמים. וגילוח דנזיר טמא שהוא ג"כ קודם זריקת אחד מן הדמים. [כדתנן התם] מ"מ אינם שוים דמצורע לפני ביאת מים כדכתיב (ויקרא י"ד:ח') ביום השביעי יגלח [את] כל שערו [וגו'] ורחץ [את] (כל) בשרו במים וטהר. ונזיר טמא אחר ביאת מים כדכתיב (במדבר ו':ט') וגלח ראשו ביום טהרתו משמע לאחר טהרה. דמגלח לאחר ביאת מים:

אחר ששים יום. הקשו בתוס' פרק דלעיל דף נ"ה. דהא תנן במשנה ב' פ"ג שמי שנזר שתי נזירות מגלח הראשונה ביום ל"א. והשניה ביום ס"א וא"כ לא היה אוכל בקדשים עד יום ס"ב שהוא יום הבאת קרבנותיו ביום שאחר יום התגלחת. ותירצו דכיון דתנן לעיל שאם גלח ביום ל' דיצא ש"מ דמדאו' מגלח ביום ל'. והכא משום אכילת קדשים הקילו בשני תגלחות הראשונות. וכתבו דלפי"ז אוכל ביום ששים גופיה. דהא תנן לעיל אם גלח השניה ביום ששים חסר אחד יצא. ואע"ג דלאחר ס' [תנן] ה"נ אמרינן פרק שני [נזירים] אוכל בקדשים אחר ח' ימים ור"ל ביום הח' עצמו. ע"כ. אבל דברי הר"ב אין לפרש כן. שהרי כתב ולאחר ל' יום מגלח ספק תגלחת מצורע ונ"ל שהר"ב סובר דאחר ס' יום דוקא וטעמא לפי שאמרו שיהא נזיר שני נזירות שלמים. דהיינו ב' פעמים שלשים. והואיל וכן. התגלחת הראשונה יכול לגלחה כדין כל תגלחת נזיר שמצותה לכתחלה ביום ל"א. והיינו דכתב ולאחר ל' כו' אבל השניה מגלחה ביום הס' והיינו דבתגלחת שנייה כתב צריך להמתין ל' יום ומגלח וכו'. ויש לפרש דה"ק ומגלח ביום הל' עצמו. וזה רשאי לעשות כדתנן נמי לעיל שאם גלח הראשונה ביום ל' והשניה יום ס' חסר א' דיצא. וה"נ דכוותה שהתגלחת הראשונה בראשון מימי נזירות השניה ותגלחת שניה ביום הל'. ודלא נקט לעיל בכה"ג דאמרן. לפי דאשמועינן רבותא דתרתי ניהו בתגלחת ראשונה שהוא ביום שלשים מימי נזירות הראשונה והוא עצמו יום הראשון מהשניה. וכ"ש דהכא דמגלח ביום ל"א שכבר עברו כל ימי נזירות הראשונה. ותוס' פרק בתרא דנדה דף ע' כתבו ג"כ דביום ס"א אוכל. אבל לא דקדקו לפרש למה כן:

ושותה יין ומיטמא למתים אחר ק"כ יום. לפי מ"ש בדברי הר"ב דאחר ס' דוקא. ויום הגילוח הוא ביום הס' ונמצא שמחשב לנזירות השלישית מיום הס'. לפי שעולה לכאן ולכאן כדלעיל. ואם גלח הראשונה יום שלשים. מגלח השנייה יום ס'. ונמצא שתגלחת השלישית ביום תשעים. ותגלחת הרביעית ביום ק"ך וקשיא דתנן אחר ק"ך. והתוספות כתבו שמנינו התחיל ביום ס"א ומגלח ביום צ"א. דהוא יום ל"א לנזירות השלישית. ומשלים על הצ"א עוד כ"ט יום. והן כלים ביום הק"ך. ומגלח ביום קכ"א שהוא יום ל"א. ובו ביום הותר לשתות יין ולהטמא למתים. אבל קשה לי דכיון דביום ס' מגלח כמו

שהוכיחו דאם לא כן לא הותר בקדשים אלא עד יום ס"ב. והיאך נאמר שמנינו מתחיל ביום ס"א. ולא תנן הכי בפ"ג. אלא דאותו יום עולה לו לכאן ולכאן. ובדבור שאח"כ כתבו דהא דשותה יין לאחר ק"ך היינו ביום ק"ך. וזה כפי שיטתם שמפרשים כן ג"כ לאחר ס' שהוא ביום ס'. אבל לפירושי שכתבתי בדברי הר"ב קשיא. וי"ל דאיידי דתנן לאחר ס' דדוקא. תנא נמי לאחר ק"ך. אבל אה"נ דלאו דוקא אלא אף ביום הק"ך עצמו הותר לשתות ביין ולהטמא למתים. ומצאתי להרמב"ם בפ"ח מהלכות נזירות שכתב ואם הביא קרבנותיו ולא גילח אין התגלחת מעכבת אלא שותה ומטמא לערב ע"כ. ולא ידעתי למה התנה לערב. ואף הכ"מ לא כתב זו מנין לו. גם לא העיר בזה כלל. ועוד לעיל מהך העתיק משנה ט' דפ"ו נוטל הכהן הזרוע כו' ואח"כ הותר הנזיר לשתות יין ולהטמא למתים. ולא התנה לערב אלא משמע דמיד הותר. ואחשוב דשמא דקדק כן ממשנתינו זאת. דלהכי קאמרה לאחר ק"ך דנקטה מלתא פסיקתא לפי שאפשר שיביא קרבנותיו ולא יגלח ואז לא הותר כל אותו יום עד לערב. אלא דלא ידענא טעמא מאי שכיון שאין התגלחת מעכבת. מה לי יום המחרת מה לי יום הבאת קרבנות משיזרק עליו הדם יהא מותר ביומו כמו לאחר היום כיון דאין התגלחת מעכבת. מנלן לחלק בין הימים בלא ראיה מוכרחת:

פרק ט

משנה א

הגוים אין להם נזירות. כתב הר"ב דכתיב בריש פרשת נזיר דבר אל בני ישראל. בני ישראל נודרים בנזיר ואין גוים נודרים בנזיר. גמ'. ופריך לה דהא כתיב נמי איש. ובערכין דכתיב בני ישראל ואיש. מקיימין שניהם למעוטי עובד כוכבים מענין אחד דערכין ולרבויי מאיש לענין אחר כדתנן במשנה ב' פ"ח דערכין ומשני שאני הכא דאמר קרא לאביו ולאמו לא יטמא במי שיש לו טומאה יצא עכו"ם שאין לו טומאה פירש"י כי נגע במת דאמר קרא (במדבר י"ט:כ') ואיש אשר יטמא ולא יתחטא כלומר אתקש טומאה לטהרה. וכתבו התוספות ועכו"ם אין לו טהרה דכתיב (שם) והיתה לבני ישראל למשמרת למי נדה חטאת היא. למשמרת לבני ישראל ולא לעכו"ם:

שהוא כופה את עבדו. כתב הר"ב ובשאר נדרים שיש בהם ענוי נפש וכו'. וכ"ת א"כ אמאי יש להן נזירות. דבגמ' מפיק ליה מקרא דכתיב ואמרת אליהם לרבות את העבדים ולא תילף לה משאר נדרים. ומ"ש הר"ב וכן השבועות כולם וכו' קשה מאי שנא שבועות מנדרים ובגמ' בשבועה מ"ט דאמר קרא (ויקרא ה':ד') להרע או להיטיב מה הטבה רשות

אף הרעה רשות יצא להרע לאחרים שאין רשות בידו. ופירש"י הכי נמי כיון דקא מכחיש כי לא אכל ולא שתי ואיכא הפסד לרבו לא חיילא עליה שבועה. ע"כ. ותו משמע בגמ' דקרא דלאסור אסר לא צריכין לנדרים דילפינן להו משבועות ואם אינו ענין לנדרים תנהו לנזירות ושתועיל בהן כפייה. כך פי' בתוס'. ולפיכך נראה ודאי שגירסא אחרת היתה להר"ב בגמ' וטעמא רבה נ"ל לחלק בין נדרים לשבועות. שהנדרים אסר חפצא עליה. והשבועות אסר נפשיה אחפצא. כדפי' הר"ב במ"ב פ"ב דנדרים. ולפיכך שבועות דאוסר נפשיה ואין לו רשות לעצמו כמ"ש הר"ב אין חלין כלל איזה שבועה שתהיה. אבל נדרים שאוסר החפץ עליו כשאין לרבו שום הרעה בזה הנדר. שפיר נאסר החפץ עליו:

ואינו כופה את אשתו. פירש הכפייה לחודה לא מהניא אלא צריך שג"כ יבטלנו בלבו כמ"ש במ"ח פ"י דנדרים:

מיפר נדרי אשתו. פי' הר"ב שאם נתרצה וכו' לפי זה הפר לאשתו הפר עולמית פירושא קא מפרש. וז"ל רש"י חומר בעבדים מבנשים שהוא מיפר נדרי אשתו. ואיזה חומר בעבדים מבנשים שאם הפר לאשתו הפר לה עולמית [כו']:

הפר לעבדו יצא לחירות משלים נזירותו. פי' הר"ב שאם יצא לחירות חייב להשלים. וז"ל רש"י משלים נזירותו שקבל עליו ומתחיל ומונה כבתחלה. ואם מנה קצת בפני רבו משלים את השאר. ע"כ. ומ"ש הר"ב בשם הרמב"ם היינו כגירסת הספרים דגרסי ומשלים:

ורבי יוסי אומר ישתה. כן הגי' בכל הספרים גם בשתי *) הגמרות במשנה ובגמ' ואם כן הלכה דישתה דר"מ ור"י הלכה כר"י וכבר השיג הראב"ד להרמב"ם שפסק בפ"ב מהל' נזירות דלא ישתה ומ"ש הכסף משנה שנראה שהיה גורס **) בהיפוך רבי מאיר אומר ישתה ור"י אומר לא ישתה אין נראה כן מלשון פירושו שבמשנה:

משנה ב

טומאה ידועה. פירש הר"ב שאפשר שהיתה ידועה כגון שאינה קבר התהום. ומשמע דאילו קבר התהום לא היתה ידועה מקרי וכ"ה בהדיא בברייתא בגמ'. ותימה לי שהרי נודע למי שקברוהו שם. והרמב"ם כתב ולא שהיה הרוג וכן בחבורו ויהיב טעמא שהרי יודע בו זה שהרג וגם הראב"ד מודה לו בזה הטעם ושוב מצאתי בתוס' פ"ז דפסחים דף פ"א וז"ל וא"ת היכי שייכא טומאת התהום בקבר. והלא נודע כשקברוהו שם. ואיכא למימר כגון שנפל בקבר ומת. ע"כ:

אם עד שלא גילח וכו'. פירש הר"ב אע"פ שכבר הביא קרבנותיו הואיל ונודע לו קודם הגילוח וכו' דהא דגמירי דטומאת התהום אינה סותרת היינו דוקא אחר גילוח

של טהרה וכ"כ התוס'. ובמ"ז פ"ז דפסחים כתב נזיר שנודע לו בטומאת התהום לאחר שהביא קרבנותיו א"צ להביא קרבן טומאה כו'. משמע דלא איכפת לן בגילוח. ובגמ' אמתני' מאן תנא א"ר יוחנן רבי אלעזר היא. דאמר תגלחת מעכבת כדתנן סוף פרק ח'. ועוד שם במשנה ט' לת"ק. ופירש"י דאילו לרבנן כיון שנזרק עליו אחד מן הדמים שוב אינו סותר. וכן פסק הרמב"ם בחבורו פרק ו' מהלכות נזירות נודע לו אחר שנזרק עליו אחד מן הדמים אע"פ שלא גילח הואיל וטומאה שאינה ידועה היא אינו סותר. ע"כ. ואכתי לא ניחא ההוא לישנא דהר"ב דבפסחים שהוה ליה לכתוב לאחר שנזרק עליו אחד מן הדמים. גם הא דהכא לא ניחא שהיה לו לפרש דדוקא לר"א היא מתני'. ולא עוד אלא מדכתב דהא דגמירי כו' משמע ודאי דלרבנן הוא דקאמר הכי דאילו לר"א לא איצטריך לגמירי אלא טעמיה משום דס"ל בעלמא דתגלחת מעכבת. לכך נראה שהר"ב סובר כלשון אחר שבפירוש רש"י אאמר רבא ת"ש עד שלא גילח וכו' דמפרש דרבא חולק אדר"י דמוקים למתני' כר"א ולא כרבנן דקסבר רבא דמתני' נמי מתוקמא כרבנן דמודו רבנן גבי טומאת התהום כו'. ומיהו לשונו דבפסחים שלא בדקדוק נכתב ממ"נ דאי כר"א ואי נמי כרבנן אליביה דרבא הל"ל אחר הגילוח. ואי כרבנן אליביה דר' יוחנן ה"ל למכתב אחר שנזרק עליו אחד מן הדמים:

ונמצא מת צף כו' **טמא**. דספק טומאה ברה"י ספיקו טמא. תוס'. ומ"ש הר"ב והא דקיי"ל ספק טומאה כו'. במ"ח פ"ד דטהרות ופלוגתייהו דהנהו תנאי בשרץ פליגי כמו שאפרש שם בס"ד:

נמצא משוקע כו'. לשון הרמב"ם וכבר הגיע לך מזה המקום ענין צריך שיהיה מצוי לזכרון תמיד והוא שהמת כשנמצאהו בענין שאי אפשר שלא ידע אותו שום אדם בזה המקום הנה אנחנו נחשבהו במדרגת טומאת התהום אא"כ שנמצא מי שידע בו ואם נמצאהו מגולה ונראה. לא נאמר אולי לא עבר שום אדם עליו ולא ראהו ואין מי שידעהו אלא נאמר שכבר נודע ואינה טומאת התהום. ע"כ:

שרגלים לדבר. פירש הר"ב כלומר טעם ועיקר יש לדבר לומר דלא גמירי הלכתא לטומאת התהום כו' אלא כשהיה הנזיר בחזקת טהור כו'. וכך פירשו התוס'. וקצת קשה מה הוסיף התנא באמרו שרגלים לדבר אם הרגלים הללו אינן אלא החזקות שכבר הזכיר ויהיב בהו טעמא למה ירד להקר טהור. ולטבול מטומאת המת טמא. ואמר שהוא מפני החזקות. והרמב"ם מפרש וז"ל ופירוש רגלים לדבר שהענין יצא לדבר שאין לו תכלית כל זמן שנלך אחר האפשריות ואמנם העיקר כשנתקיים איזה ענין שיהיה נניחהו בחזקתו עד שיבא דבר מבואר שיבטלהו מזאת החזקה וכל דבר שיהיה בו ספק ואפשרות אחר

הרי זה לא יסתלק החזקה. ע"כ. ולדבריו אתי שפיר שזה שכתב שרגלים לדבר הוא טעם למה נלך אחר החזקות. וזה לפי שאם לא נלך אחר החזקה אלא נאמר שאפשר שנשתנה ממה שהיה מוחזק בו לא נוכל לעמוד בשום ענין שכשתאמר אפשר שהוא כך תוכל כמו כן לומר אפשר שאינו כך שהדברים האפשרים אין להם תכלית שנוכל לעמוד בשום אחד מהם. וזהו שרגלים לדבר כלומר שאין עמידה בדבר האפשרי וכאילו יש לו רגלים להלוך תמיד:

משנה ג

המוצא. פירש הר"ב שלא היה ידוע שהיה שם קבר [והיינו] דאמרינן בגמ' המוצא ולא שהיה מצוי. ומסקי התוס' בב"ב פ"ו דף ק"ב. וכן פירש הר"ש בפי"ז דאהלות משנה ג' ולא שהיה מצוי שהיה ידוע שלשם קבורה נקבר שם. אבל ידוע שיש כאן קבר אבל לא נודע אי לשם קבורה אי לפי שעה. לא מקרי מצוי. וגם הר"ב פירש לקמן ואפי' מת אחד אם ניכר שלשם קבורה נתון שם אסור לפנותו. ולפ זה מ"ש בכאן שלא היה ידוע שהיה שם קבר כלומר שהיה שם קבר דלשם קבורה:

מת. פירש הר"ב ולא שהיה הרוג. פירש רש"י שאם מצא אחד מגוייד או שלשתן מגויידים אמרינן הכי אתרמי שנהרגו לשם ונקברו שם שלא בבית הקברות ולא מחזקינן לה בשכונת קברות אלא נוטלן ואת תפוסתן. ע"כ. ותוס' מפרשים כדאמרינן בגמ'. דמת שחסר אין לו תבוסה ואין לו שכונת קברות. ושמא הלכה למשה מסיני הוא. וכ"כ הר"ש באהלות [*והר"ב נקט התם בפשיטות דהלכתא גמירי לה:

בתחלה עיין במשנה ג' פי"ו דאהלות]:

מושכב כדרכו. פירש הר"ב ולא שהיה יושב כו' דכל הני חיישינן להו שמא גוים הם והגוים אין להם טומאת קברות הואיל ואינן מטמאין באהל הרי הנוגע בקברן טהור עד שיגע בעצמה של טומאה או ישאנה. הרמב"ם פ"ט מהלכות טומאת מת [ה"ד]. ולמשנה ז' פרק בתרא דאהלות דמדורות הגוים טמאים יש לומר דהכי גמירי לה שאין לגוים שכונת קברות:

תבוסתן. הרמב"ם פירש תבוסה המקום שמתגלגל בו נגזר מלשון מתבוססת בדמיך (יחזקאל ט"ז:ו') גם הר"ב כתב גירסא זו ופירשה במשנה ג' פרק ט"ז דאהלות. ומ"ש הר"ב שהוא כל עפר תיחוח שתחתיו פירש רש"י שנעשה מחמת הדם שיצא ממנו ומחמת מוהל שיצא מן המת. ומ"ש הר"ב וחופר בקרקע בתולה ג' אצבעות פירש רש"י דאמרינן כשיעור ג' אצבעות נבלע בקרקע. וכן כתבו התוס' בשם ירושלמי. ומ"ש הר"ב דכתיב

ונשאתני ממצרים וכו' הכי קאמר מעפר של מצרים ולא נמצא בכתוב שנקבר מתחלה במצרים. והרמב"ם כתב דאסמכתא הוא:

אם יש בין זה לזה מד' אמות וכו'. פירש הר"ב כלומר מקבר הראשון עד ג' אין פחות מד' אמות. כלומר דאילו נקברין רצופין בפחות מארבע אמות איכא למימר דעל ידי הדחק נקברו לשם על מנת לפנותן היום ולמחר. אבל קשיא דבין לרבנן ובין לר"ש דפרק ו' דב"ב משנה ח' לא משכחת ג' מתים בד' אמות. וכן הקשו התוספות שם. ועוד דבאהלות פי"ו שנויה משנתינו ותנן בתרה הבודק בודק אמה ומניח אמה. ואמאי מניח אמה והרי אין אמה בין מת למת. ומפר"ת דהני שלש לא שיהיו שלשתן לרוחב המערה. אלא שנים לרוחב ואחד לאורך. ע"כ. ומה שכתב הר"ב ואורך המערה דרכה להיות ששה ורוחב ארבעה ואלכסונה עודף ב' אמות דהיינו שמנה להכי תנן מארבעה ועד שמנה וכך כתב הרמב"ם בפירושו בפי"ו דאהלות. ולפי זה רישא דהכא נמי כרבנן כמו הסיפא. ואע"ג דבגמ' דב"ב לא מוקמינן לרישא באלכסונה אלא כמשמעה ולאו רבנן היא אלא תנא דברייתא. יש לומר שהרמב"ם והר"ב סוברים דהיינו מקמי דמוקמינן לסיפא כרבנן אבל לבתר דמוקמינן לסיפא כרבנן ומפרש לה באלכסונה אתיא רישא נמי כרבנן ואע"ג דבגמ' לא קאמר לה משום דלא הוצרך למימר דממילא שמעינן לה דרישא נמי איכא לאוקמי משום אלכסונה. ובענין האלכסון עיין מה שאכתוב לקמן. ומה שכתב הר"ב כמלא מטה וקובריה לא גרסי' לה הכא. כלומר אבל בב"ב פ"ו גרסינן לה. אבל במשנה דאהלות פרק ט"ז איתא הכי בספרים אע"ג דהר"ב גם שם כתב דלא גרס לה. הר"ש הביא שם בירושלמי דגרס ליה ולא עוד אלא דבבבא בתרא לא גרסינן וקובריה וקאמר דהתם במטה עומדת. והכא במטה חוזרת. וכן העתיק הרמב"ם בפ"ט מה' טומאת מת:

בודק הימנו ולהלן כ' אמה. כתב הר"ב שהמערה ד' על שש כו' והחצר כו' שש על שש כו' נמצא אורך שני המערות וחצר שביניהן י"ח אמות וכן מפורש בגמ' [דב"ב דף ק"ב] ולפי זה החצר עודף אמה מכאן ואמה מכאן שאין אורך המערה כנגד החצר אלא רחבה. ומ"ש הר"ב ולפי שפעמים בודק מערה אחת באלכסונה. וכ"כ הרמב"ם בפי' אהלות [בפט"ז] ולשון גמ' כגון דבדק באלכסונה פי' הרשב"ם והר"ש שבדק מערה ראשונה באלכסונה וכתב עוד כדי שימצא יפה את המתים שאם זה נמשך לפנים מזה או האחד מן המתים קצר והאחד ארוך הרי נקל למצוא כולן באלכסון. ומ"ש הר"ב והאלכסון של מערה אחת עודף ב' אמות בקירוב. וכ"כ התוס' דב"ב וז"ל שכשתתן חוט באלכסון של ד' על ד' יהיה לו ד' אמות וח' חומשין [דכל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונה] ועוד נשאר צד למטה ב' אמות ובין הכל לא יהא החוט ארוך אלא ז' אמות וג' חומשין

וכ"ש אם ילך החוט ביושר באלכסון מארבע על שש שיהא פחות ועוד ע"כ אלכסון של ה' על ה' [שהוא ז'] גדול יותר דהא בה' על ה' יש כ"ה אמות ובד' על ו' יש כ"ד. עכ"ל. וכך כתב הרמב"ם בפי' אהלות [בפט"ז] אלכסונה של מערה יותר מז' אמות. לכך לקח הוא שמנה לחומרא. ע"כ. גם לפי חכמי המדות שזכרתי ברפ"ג ופ"ה דכלאים שהוכיחו במופת שאלכסון מרובע ארוך הוא גדר למרובע העולה כמספר שני רבוע קוי האורך והרוחב. כמו כן בנדון דידן קו האורך ו' יהיה רבועו ו' פעם ו' עולה ל"ו. וקו הרחב ד' יהיה רבועו ד' פעם ד' יהיה י"ו. צרפם יהיו נ"ב ומספר ח' היא שורש מרובע ס"ד שכן ח' פעם ח' הוא ס"ד הרי שאין אלכסון מרובע ו' על ד' ח' אמות אבל בקירוב:

בודק הימנו ולהלן כ' אמה. כתב הר"ב ועוד צריך לבדוק מלמעלה ומלמטה כ' אמות דהיינו ארבעים אמה. דשמא זו היא שבמזרח החצר ויש עדיין אחרת שכנגדה במערב החצר. אי נמי זו היא שבמערב וכו' וכ"כ (הרמב"ם) (הרשב"ם). ומסיים ותנא לשון קצר נקט בדיקת עשרים אמה לאשמועינן דאורך שתי מערות וחצר לא הוו אלא כ' אמות ומדעתך צא ובדוק בדיקות כ' טובא בכל צד דאיכא לספוקינהו וכו'. ע"כ. וזה שאם יש כאן מערה ויבדוק ממנה עשרים אמה לצפון העולם. נאמר ושמא מערה זו היא שממנה ולדרום העולם יש חצר ועוד מערה ולכן צריך שיבדוק עשרים אמה עם מערה זו לדרום העולם. וכמו כן יש להסתפק דשמא זו היא מערה שבמזרח חצר. והחצר למערבה. ועוד מערה כנגדה וצריך שיבדוק עשרים אמה עם מערה זו ולמערב העולם. ונחזור ונאמר שמא זו היא מערה שבמערב החצר והחצר למזרחה ועוד מערה כנגדה וצריך שיבדוק עשרים אמה עם מערה זו ולמזרח העולם. ואתאן לרבנן דפרק ו' דב"ב דסברי דפותח לתוך חצר ב' מערות אחת מכאן ואחת מכאן. אבל לר"ש שסובר ד' לד' רוחותיה צריך שיבדוק בכל ספק חצר מארבע רוחותיו וזהו שכתב שם הרשב"ם וכללא דמלתא כל היכא דמספקא ליה חצר צריך לבדוק מארבע רוחותיו לרבי שמעון. ע"כ. וכתב עוד ספיקות אחרות שיעלו בין אם נמצאו בענין שנוכל לומר שהם בכותל רוחב המערה. או אם נמצאו בענין שנוכל לומר שהם בכותל אורך המערה ואין להאריך ע"ש. והר"ב כתב ספק אחד וממנו תקיש לכל הספיקות. ודבריו בזה לקוחים מהר"ש:

מצא אחד בסוף עשרים וכו'. כתב הר"ב דמי יימר דמבית הקברות הויא וכו' וכן לשונו בפט"ז דאהלות. וכן לשון הר"ש שם ול' הרשב"ם פ"ו דב"ב מי יימר דמבית הקברות זה הויא וכו':

שרגלים לדבר. פי' הר"ב שזו השדה וכו'. ולפירוש הרמב"ם שכתבתי לעיל ה"ק שחזקת השדה מוחזקת לשכונת קברות ולמה נלך אחר החזקה ולא נאמר שאפשר שאין כאן אלא קבר זה שרגלים לדבר האפשרי וילך ללא תכלית. ולפיכך נעמיד על החזקה:

משנה ד

כל ספק נגעים בתחלה טהור. כתב הר"ב כגון שנים וכו'. אליבא דכ"ע מפרש אבל לחכמים אפילו באחד שבא בב' נגעים וכו' כדתנן במשנה ד' פרק ה' דנגעים. והתם מפרש להו הר"ב מהמקרא עיין שם. ועוד שם בראש הפרק דכל ספק נגעים טהור חוץ משני ספיקות הוא:

בשבעה דרכים. לשון זכר. ואע"ג דבריש קדושין תנן שלש דרכים. לשון נקבה כמ"ש שם אשכחן נמי דרך בלשון זכר כדכתיב (דברים כ"ח:ז') בדרך אחד יצאו אליך. והכא לגבי זכר קתני לה ודרכו של איש ליבדק. ואין דרכה של אשה ליבדק. דהא אשה באונס נמי מיטמיא. תנן לשון זכר. גמרא דריש קדושין:

בודקין את הזב. פירש הר"ב שאם ראה מחמת אונס טהור דדרשינן זב מבשרו ולא מחמת אונסו. בריש פ"ב דכריתות. ופירש"י מבשרו מכח אברו ומתוקף יצרו ע"כ. ותימה דאדרבא הרי יצרו מצילו דהיינו הרהור. ול' הרמב"ם בפי' משנה ב' פ"ב דזבים הזיבות הוא חולי מחולייי כלי הזרע. וזה כי כלי הזרע יחלשו כחם המחזיק והמעכל וכל כחות הגוף נשארים בענינם הטבעי. ואז ישתות הזרע בלתי מבושל ויוצא בלא הנאה *)מאין תשמיש ויהיה עינו נוטה לאדמימות מעט ועצמו (רקיק) [בנ"א דקיק]. ולשון התוספתא מה בין זוב לשכבת זרע. זוב בא מבשר המת. שכבת זרע בא מבשר החי. זוב דומה ללובן ביצה המוזרת. ושכבת זרע קשורה כלובן ביצה שאינה מוזרת. וכשתקרה לו השתיתה הזאת מסיבה מתחדשת בו מחלישות כוללת כחות הגוף כולן. או מחמת כובד שהכבידן ה"ז אינו זב עד שתהיה סיבת השתיתה חולשת כלי הזרע לבד. והוא אמרו יתעלה כי יהיה זב מבשרו ואמרו בפירושו מבשרו טמא לא מדבר אחר מכאן אמרו בשבעה דברים כו':

עד שלא נזקק לטומאה. פירש הר"ב דהיינו כשרואה ראיה שניה שבה נעשה זב גמור לטמא משכב ומושב. ומסיים התם בזבים ולספור ז' נקיים ולטעון ביאת מים חיים. ומ"ש אבל ראיה ראשונה וכו' ומצטרפת עם השניה. אבל לא עם השלישית לקרבן כמפורש בסוף משנה ב' פ"ב דזבים:

במאכל. פי' הר"ב אם אכל דברים כו'. ובזבים פי' ג"כ אם אכל אכילה גסה [*ואין תליית כולם שוה אלא כדפירש הר"ב במשנה ג' פ"ב דזבים]:

ובמראה ובהרהור. כתב הר"ב ראה אשה אפילו לא הרהר וכו' וז"ל הרמב"ם פ"ב דזבים ופירוש במראה שיראה בריה יפת הצורה ותערב לו לתשמיש ואע"ג שלא קדמה לו לעולם מחשבה בתשמיש הבריה ההיא וכן אם קדמה מחשבתו בעניני התשמיש ואע"פ שאין בדמיונו צורת בריה ידועה והוא אמרו בכאן בבירור בענין הזה הרהר עד שלא ראה [או] ראה עד שלא הרהר ע"כ:

משנזקק לטומאה. פירש הר"ב ואף אם ראה שלישית באונס כרבנן דמשנה ב' פ"ב דזבים דלרבי אליעזר דוקא לרביעית:

אונסו. כמו מאכל ומשתה והנך שבע דאמרינן שמרגילין זיבות טמא משנזקק לטומאה. תוספות. והרמב"ם בזבים פירש אונסו כגון שיוכה על גביו או יפחד. ע"כ. אבל נראה לי שחוזר ג"כ על אחד מהשבעה והוא הדין לאינך. שבחבורו פ"ב מהלכות מחוסרי כפרה כתב אהא דתנן קפיצה וז"ל או שקפץ ממקום למקום ובכלל דבר זה אם הוכה על גביו:

וספיקו ושכבת זרעו. פי' הר"ב ספקו מחמת שכבת זרעו כגון אם ראה שכבת זרע תחלה וטיפת זיבה הבאה אח"כ אינה מטמא שהרואה קרי אינו מטמא בזיבה מעת לעת. [כדתנן בזבים בתר הך מתני' דהכא ששנויה ג"כ שם. ופי' הר"ב דהאי זיבה מחמת חולשא דקרי היא] ועד שלא נזקק לטומאה. הקרי *) מטהר את הזיבה משום דהוי אונס. ונראה לי דס"ל דהוי בכלל חולי שבשבעה דרכים ולהכי לא תני בשמונה דרכים אבל ק"ל דמאי וספיקו ושכבת זרעו. ספק שכבת זרעו הוה ליה למתני. ועוד שלא ביאר הר"ב אלא דין קרי דמטהר זיבה קודם שנזקק. ולאחר שנזקק לא. ולא ביאר הספק מאי היא. ונמצא שעיקר פירושו החסיר מן הספר. וכי תימא שהספק הוא אם ראה מחמת ש"ז אם לא. דתקשה לך מאי קמ"ל כיון שאפילו ודאי ראה מחמת ש"ז טמא משנזקק דהא תנן אונסו א"כ כ"ש ספק דטמא. ובגמ' וספקו אמר [רבא] לא תימא ספק חזא ספק לא חזא אלא ודאי חזא. ספק מחמת ש"ז ספק מחמת ראיה כיון שנזקק לטומאה ספיקו טמא והדר פריך ש"ז טמא למאי וכו'. ש"מ דספקו וש"ז תרי עניני נינהו. אבל בפירוש דברי רבא אע"פ שהר"ש כתב במס' זבים בפירוש השני דמספקא לן אם בא הזוב קודם הקרי או לאחריו היינו למאי דמפרש הוא אח"כ בפירוש המשנה דבתרה דקרי אינו מטמא בזיבה מעל"ע אפילו בנזקק לטומאה דהא דקרי מטהר לא מחמת חולשתו ודמקרי אונס. אלא דחשבינן לכל הבא מעל"ע שהוא קרי הנשתייר כו' אבל הר"ב כבר פירש בטעם קרי דמשום אונס מטהר ודוקא קודם שנזקק לטומאה [א"כ] צריכין לפרש לדרבא כמ"ש הר"ש בפי' הראשון. וכן פירשו התוס' דאמרינן בפרק המפלת זיבה דפתיכה ביה ש"ז לא סתרה אלא יום אחד זיבה דלא פתיך ביה ש"ז סתרה ז' ורבא מיירי כגון שבדק עצמו

ומצא ש"ז וגם זיבה על הבגד ולא נודע אם בא הזיבה לבדה והש"ז לבדו יסתור ז' או פתך בה זיבה שבאו יחד ולא יסתור רק יום א' ע"כ. והדר אמרינן בגמ' ש"ז טמאה למאי אילימא למגע מי גרע מש"ז דטהור אלא לטמא במשא מאן שמעת ליה כו'. אלא אמר רב אדא בר אהבה לומר שאין תולין בה [פי' בקרי דהרואה קרי אינו מטמא מעל"ע וקאמר דמשנזקק אין תולין בה] סבר רב פפא קמיה דרבא למימר איידי חולשא הוא דחזי. א"ל רבא והתניא גר שראה קרי ונתגייר מטמא בזיבה מיד. [ותני עלה בברייתא בד"א בזמן שנתגייר מהול] א"ל אין לך חולי גדול מזה. אלא תנאי היא. דתניא שכבת זרע של זב מטמא במשא וכו'. ובמשנה ב' פרק ג' דזבים אמתניתין דגוי שראה קרי וכו' מפרש הר"ב דמיירי שראה זיבות כשהוא גוי וזיבה שרואה אחר שנתגייר היא השנייה ואפ"ה מטמאה ואין הקרי מבטלה דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי. והרי זיבה זו היא הראשונה דמטמאה באונס עכ"ד. ולפיכך אין לפרש לפי דבריו כפירוש רש"י דמפרש דרב פפא סבר דטעמא דמשנזקק לטומאה אין תולין משום דודאי מחולשא דזיבה אתיא הואיל ונזקק כבר לטומאה. ופריך מגוי דמטמא בזיבה מיד. משמע דעדיין לא נזקק ואין כאן חולשא. ומשני דחולשת עול קבלת מצות יש לו וחולשא לאו כחולי דשל שבעה דרכים אלא כחולשא דזוב מבשר המת. ע"כ. ולהר"ב הא מיירי כשראה כבר זיבה. ועוד כיון דמוקים כשראה כבר זיבה. אי סבר כפירוש רש"י הל"ל דמשום חולשת הזיבות הוא. ועוד דלפי' זה הא דרואה קרי אינו מטמא מעת לעת לאו משום חולשא הוא. דהא אדרבא החולשא גורמת הזיבה. אלא טעמא משום דאמרינן שהוא קרי הנשתייר. וכך כתב הר"ש. וכבר כתבתי שהר"ב אינו סובר כן. אלא טעמא דרואה קרי שאינו מטמא מעל"ע הוא משום חולשא. והתוס' מפרשים וכ"כ הר"ש בפי' הראשון דה"ק ר"פ איידי דחולשא הוא דחזי. דהא דראה קרי שאינו מטמא מעל"ע משום דחולשא דקרי הוא ואונס פוטרו והלכך משנזקק לטומאה אין תולין לפי שאין אונס פוטרו. וא"ל רבא והא תניא גר כו' ואין לך חולי כו' ול"ג א"ל אלא רבא קאמר הכל וכלומר אי ס"ד דמשום חולשא דקרי הוא דאינו מטמא מה לי שראה כשהוא גוי. מה לי שראה כשהוא ישראל. אלא ודאי דגזירת הכתוב הוא דקרי דישראל מטהר ודגוי אינו מטהר ונדחין דברי רב אדא ורב פפא. כ"כ התוס'. וכן צריך להגיה בדברי הר"ש. ומסקינן בגמ' אלא תנאי היא כו' כלומר דש"ז דמתניתין לומר דש"ז של זב מטמא במשא אתא לאשמועינן ע"כ. וגם זה הפירוש לא נוכל לפרש לדברי הר"ב שהרי הוא מפרש דגם קרי של גוי מחלישו ועושהו כאונס. אלא משום דכקטן שנולד דמי ומחשבינן לזו שרואה בגירותו לראיה ראשונה דמטמא באונס. הלכך נ"ל לפרש לדברי הר"ב ולהעמיד הגירסא דגרסינן א"ל ונפרש כפירוש התוספות

דרב פפא טעמא דרואה קרי אינו מטמא מעת לעת הוא דקאמר דמחמת חולשא הוא. ולפיכך משנזקק לא איכפת בחולשא דאונסו מטמא. ומקשה רבא מגוי שנתגייר דמטמא אחר שראה קרי. ואי מחמת חולשא מה לי דישראל. מה לי דגוי. ומהדר ליה רב פפא ואמר ליה אין לך חולי גדול מזה. כלומר וליטעמך הא אין לך חולי גדול מזה מחמת עול קבלת מצות. ולמה יטמא בזיבה מיד. אלא התם אה"נ דמטמא באונס לפי שהיא ראשונה. והא קמ"ל שלא נחשוב הזיבות שראה קודם שנתגייר ותהיה זו שניה שאינו מטמא באונס. לפי שכקטן שנולד דמי. [*והא דמסיק אלא תנאי היא. רבא הוא דמסיק הכי. וכן פירש ר"ש בפירוש הב'] כך נראה בעיני לפרש הסוגיא מבלי שנצטרך למחוק הגירסא אלא דקשיא מה שהקשה הר"ש על פירוש התוס' דלמאי דקאמר רב פפא טעמא דתולין בקרי משום חולשא והיכא דנזקק לא חיישינן לחולשא. הא כבר תנא ליה אונסו טמא ע"כ. ונ"ל לתרץ דכיון דתנא תני ליה קרי בתר הכי משום פלוגתא דמעת לעת ויומו כדאיתא התם בזבים. הלכך איצטריך לאשמועינן הכא דדין ש"ז לענין לא נזקק ונזקק. שוה לשאר אונסים. ולא תימא כיון שחזר ופרטו שאינו שוה ג"כ לשאר דרכים. ושמטהר אפילו לאחר שנזקק. איצטריך לאשמועינן דלא. ומה שהקשה הר"ש דלתני שמנה כבר תרצתי לעיל דבכלל חולי הוא. הכלל העולה דספיקו להר"ש דסובר דרואה קרי אינו מטמא מעת לעת אפי' אחר שנזקק דטעמא דטהור משום דאמרינן קרי שנשתייר הוא. פירושו דספיקו. היינו רואה זיבה וספק אם כבר ראה קרי אם לא. דמשנזקק לטומאה טמא. ולהר"ב והתוס' דמפרשים טעמא דקרי משום חולשא. ודמשנזקק אינו מטהרו כלל. פירושא דספקו כשמצא על בגדו זיבה ושכבת זרע ולא ידע אם בא הזיבה לבדו וסותר שבעה ואם באו יחד לא יסתור אלא יומו. ופירש ושכבת זרעו לרב פפא כפי' התוס' והר"ב היינו לתלות בקרי דלא תלינן אלא קודם שנזקק ולא אח"כ. ואצטריך למתני. דלא תימא הואיל ופרטו בתר הכי דלא הוי דינו כדין שאר אונסין כמ"ש לעיל אלא דלהתוס' נדחין דברי רב פפא. ולדברי הר"ב כפי מה שפירשתי אני בגירסת הספרים דברי רב פפא שרירין וקיימין. ועוד [יש לפרש] בפי' שכבת זרעו כמסקנת רבא דהיינו דאתא מתניתין לאשמועינן דש"ז דזב מטמא במשא אפילו אין בה צחצוחי זיבה ולהתוס' א"א לפרש בע"א. וכן היא מסקנת הר"ש. הנה הראיתיך פירוש מלות המשנה ועניינה. אבל אין בי כח ליישב לשון הר"ב. והרמב"ם מפרש במסכת זבים. וז"ל וכבר ביארנו כי הזב כשראה ראיה של זוב בשבעה ימי נקיים סתר את הכל. ואם ראה ש"ז סתר יומו וכל הראיות א"צ בדיקה. אבל אם היה באונס כגון שיוכה על גביו או יפחד ותשתות שכבת זרעו ואפילו אם היה בספק סותר והוא פי' אמרו משנזקק לזיבה אין בודקין אותו ע"כ. ומה שנראה

לי דעתו בפי' אונסו כבר כתבתי בדבור דלעיל אבל ממשמע לשונו נראה דסובר כמו כן דספיקו ושכבת זרעו ענין אחד הוא. ולומר דאפילו בספק אם היא שכבת זרע אם לא. דסותר. ואע"פ שנאמר שגירסתו היא ספק שכבת זרעו. כי הוא לא העתיק לשון המשנה היאך היא אכתי קשיא סוגיא דגמ' דבין לרב פפא בין לרבא. לאו לענין סתירה נשנית במשנתינו. וגם לישנא דרבא דאמר לא תימא ספק חזא כו' משמע דודאי חזא ומלשון הרמב"ם משמע דספק אי חזא כלל אי לא. ובחבורו פרק ב' מהלכות מחוסרי כפרה לא הזכיר דין הספק:

שרגלים לדבר. פירש הר"ב שאין אותה ראיה מחמת אונס. והקשה הר"ש דהא רבנן ורבי אליעזר בקראי פליגי אי בשלישית אי ברביעית [כמו שאפרש בפ"ב דזבים בס"ד] וי"ל דרגלים לדבר אספיקו לחודה קאי. ע"כ. אבל קשה בבבא דלקמן במכה את חבירו דפליגי נמי בקראי כמו שאפרש בס"ד והתם ליכא לאוקמי למלתא אחריתא. לכן נראה לי דאאונסו קאי ולא קשיא דהיינו נמי דקאמרי רבנן שרגלים לדבר לומר דלהכי מקשינן שלישית לאשה ולא דרשינן אתים ולא נקיש לאשה אלא הרביעית משום שרגלים לדבר. ומכח סברא זו מקשינן שלישית וכן אפרש בבבא דלקמן. ובפרק קמא דסוטה דף ג' תנא דבי ר' ישמעאל מפני מה האמינה התורה ע"א בסוטה שרגלים לדבר שהרי קינא לה ונסתרה וע"א מעידה שהיא טמאה ע"כ ומקרא ילפינן דע"א נאמן כמ"ש במשנה ג' פ"ו דסוטה וכן יש לפרש גם בכאן דזהו שאמר שרגלים לדבר טעמא דקרא קדרישׁ:

המכה את חבירו ואמדוהו למיתה. שנויה עוד ברישׁ פ"ט דסנהדרין וע"ש בפירש הר"ב:

ורבי נחמיה אומר פטור שרגלים לדבר. תנו רבנן את זו דרש רבי נחמיה אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונקה המכה (שמות כ"א:י"ט) וכי תעלה על דעתך שזה מהלך בשוק וזה נהרג אלא זה שאמדוהו למיתה והקל ממה שהיה ולאחר כך הכביד ומת שהוא פטור. ורבנן האי ונקה המכה מאי דרשי ביה מלמד שחובשין אותו [דונקה המכה משמע לכשיקום ונקה מכלל דעד השתא חבוש הוא] ור"נ חבישה מנליה וכו'. פרק ט' דסנהדרין דף ע"ח. ואע"ג דמן המקרא קדרישׁ ליה ר"נ. אפ"ה קאמר שרגלים לדבר. להכריח סברתו שדורש המקרא לפוטרו ולא דורשו לענין חבישה וכדרבנן. אבל הרמב"ם בפ"ד מהלכות רוצח העתיק דברי ת"ק ומסיים בה שרגלים לדבר משמע דסבירא ליה דארישׁא אדברי ת"ק קאי. וכלומר שרגלים לדבר שמת מחמת מכה זו. שהרי מתחלה אמדוהו למיתה. ודברי הר"ב הן מפירש"י דהכא ודסנהדרין:

משנה ה

נזיר היה שמואל. לכאורה נראה מדיליף ליה משמשון שנזירתו היה כנזירת שמשון דתנן במ"ב פרק קמא. אבל הרמב"ם בפ"ג מהלכות נזירות כתב שמואל הרמתי נזיר עולם היה. לפיכך האומר הריני כשמואל הרמתי וכו' הרי זה נזיר עולם. ע"כ. ולעיל תנן דאיכא בינייהו דשמשון ונזיר עולם. ונראה בעיני דהרמב"ם סובר דזהו בכלל פלוגתא דר"מ ורבנן בדון מינה ומינה או דון מינה ואוקי באתרה בפרק ד' דשבועות דף ל"א והלכה כרבנן דס"ל דון מינה ואוקי באתרה וא"א לומר דאוקי באתרה ולא ליהוי נזיר אלא סתם נזירות. דהא הכי כתיב קרא דשמואל (א' א') ונתתיו לה' כל ימי חייו ומורה לא יעלה על ראשו. דש"מ דהך מורה אכל ימי חייו קאי. והלכך דון משמשון דמורה האמורה היא נזירות. ואוקי באתרה דכל ימי חייו. והכ"מ לא העיר בזה:

נזיר היה שמואל. פירש הר"ב והאומר הריני כשמואל או כבן אלקנה כו' וכבר כתבתי במשנה ב' פרק קמא דמזה הל' משמע שאין צריך שיצרף עמו שם כנוי כמו שכתבתי שם שכן הוכיח הכ"מ. ומ"מ קשה לי בדברי הרמב"ם שכתב בחבורו שמואל הרמתי ולא ה"ל לכתוב אלא שמואל כסברתו בשמשון לדעת הכ"מ:

כדברי ר' נהוראי. כך דברי רבי נהוראי. רש"י:

מה מורה האמורה בשמשון נזיר. כדכתיב (שופטים י"ג:ה') כי נזיר אלהים יהיה הנער מן הבטן. רש"י:

אמר רבי יוסי והלא אין מורה אלא של בשר ודם. שיטת הרב המזרחי שבכל מקום שאמרו בכיוצא בזה שלא באו לשלול בכל המקומות. אלא במקום שעליו הם אומרים כך. באו לשלול שאין פירושו אלא כך וכך. וזהו מפורסם בפירושו לפי' רש"י שבחומש. וככה נפרש דברי רבי יוסי. והלא אין מורה כלומר בשמואל אין לפרש מורה אלא של בשר ודם דהכי כתיב קרא (שמואל א א':י"א) ונתתיו לה' כל ימי חייו ומורה לא יעלה על ראשו. שמשמעותו שיהיה לה' שעול מלכות שמים יהיה עליו: ולא עול מורה בשר ודם. והשיבו רבי נהוראי שא"א שיהיה כן שהרי מצאנו שכבר היה עליו מורה בשר דם. ולפי שנחלקו בו חכמים אם היה נזיר אם לא. לפיכך לא סדרו רבינו הקדוש במשנתו אלא לבסוף של המסכתא:

סליק מסכת נזיר